

Europska imigracija i društveni sklad

Saftić, Vedran

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:952154>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

VEDRAN SAFTIĆ

EUROPSKA IMIGRACIJA I DRUŠTVENI SKLAD

Diplomski rad
predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno - matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra edukacije geografije

Zagreb

2018.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija Geografija (jednopedmetni); smjer: nastavnički pri Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Stjepana Šterca.

Sveučilište u Zagrebu
 Prirodoslovno – matematički fakultet
 Geografski odsjek

Diplomski rad

Europska imigracija i društveni sklad

Vedran Saftić

Izvadak. Objekt istraživanja ovog rada su imigranti koji kontinuirano zadnjih pedesetak godina stižu na europsko tlo u potrazi za boljim životom. Naglasak će biti na imigrantima koji su pristigli zbog nedavnih ratnih zbivanja na području Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, ali i šire, o njihovom prihvatu, integraciji te utjecaju na demografsku i kulturnu sliku zemalja u kojima su odlučili nastaviti svoj život. Temeljna pretpostavka je da proces multikulturalnosti negativno utječe na društveni sklad u zemljama u kojima se provodi, odnosno da je interkulturalnost primjereniji pristup izgradnji kulturno šarolikog društva kakvo se želi postići u Europi, odnosno Europskoj uniji. Pri izradi rada korišteno je dvadesetak izvornih znanstvenih radova, knjiga, članaka iz novina i interneta te su obavljena i dva intervjua. Razgovori/intervjui vođeni su s policijskim službenicima RH i Savezne Republike Njemačke koji se bave nezakonitom migracijom. Rezultati upućuju na to kako se dosadašnji oblici integracije mogu samo djelomično nadvladati modelom interkulturalnosti, koji je okrenut čovjeku, ravnopravnom dijalogu među kulturama, povezivanju komponenata tih kultura i poštovanju njihovih osobitosti. Međutim, kako se ne bi ugrozio integritet društva imigracijom potrebno bi bilo ispuniti i druge važne uvjete. Oni pak podrazumijevaju ipak nužno elemente asimilacije, melting pot-a i multikulturalnosti.

69 stranica, 7 grafičkih priloga, 1 tablica, 58 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom

Ključne riječi: imigracija, Europa, društvena kohezija, interkulturalnost, multikulturalnost, religija, sigurnost

Voditelj: Doc.dr. sc. Stjepan Šterc

Povjerenstvo: Doc.dr. sc. Stjepan Šterc,
 Doc.dr. sc. Ružica Vuk,
 Doc.dr. sc. Jelena Lončar

Tema prihvaćena: 10. siječnja 2017.

Rad prihvaćen: 8. veljače 2018.

Datum i vrijeme obrane: 22. veljače 2018. godine u 11 sati

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

European Immigration and its Influence on Social Stability

Vedran Saftić

Abstract. The object of this research are immigrants who have been coming to Europe for the last fifty years. They want to find better living conditions than they have in their native countries. But here the focus is on immigrants coming from the war struck areas such as the Middle East, North Africa and some other countries. The research deals with their acceptance, integration and their influence on demographic and cultural picture of the countries where they decided to settle. The basic thesis is that the multicultural process has a negative effect on social cohesion in receptive areas. Thus, intercultural approach is a more appropriate way to make culturally diverse society that is desirable in the European Union. This research is based on around twenty original scientific articles, books, newspaper articles and Internet texts have been used. The research also included interviews with the Croatian and German police officers who deal with illegal immigration. The findings of this research are that the intercultural model by itself can partly solve the problem. Some other conditions should also be introduced in order not to endanger the integrity of the host country. They are some elements of assimilation, melting pot and multicultural society.

69 pages, 7 figures, 1 table, 58 references, original in Croatian

Keywords: immigration, Europe, social cohesion, intercultural society, multicultural society, religion, stability

Supervisor: Stjepan Šterc, PhD, Assistant Professor,

Reviewers: Stjepan Šterc, PhD, Assistant Professor, Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor,
Jelena Lončar, PhD, Assistant Professor

Thesis submitted: 10th of January 2017.

Thesis accepted: 8th of February 2018.

Thesis defense 22th of February 2018 at 11 am

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja	2
1.2. Ciljevi i metode rada	3
1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja	4
1.4. Osnovne hipoteze	5
2. VRSTE MIGRACIJA	6
3. SUVREMENE EUROPSKE MIGRACIJE	9
3.1. Velike migracije prema Europi	10
4. EUROPSKA MIGRACIJSKA POLITIKA	15
4.1. Potrebe za radnom snagom	19
4.2. Uputnost europskog multikulturalizma	25
4.3. Problem integracije imigranata	28
4.4. Problem getoizacije	31
4.5. Jezik kao odrednica identiteta	34
4.6. Proces integracije u europska društva	36
4.7. Političke i sigurnosne konotacije	44
5. ASIMILACIJA, „MELTING POT“, MULTIKULTURALNOST I INTERKULTURALNOST	51
5.1. Asimilacija i Melting pot	51
5.2. Multikulturalnost	52
5.3. Interkulturalizam	56
6. POTENCIJALNA RJEŠENJA PROBLEMATIKE	58
7. ZAKLJUČAK	61
Literatura	64
Izvori	67
Popis slika i tablica	69

1. UVOD

Iako su ljudi sa susjednih kontinenata stoljećima naseljavali Europu, čovjek teško može biti ravnodušan prema demografskim promjenama koje su zahvatile kontinent u posljednjih pedeset godina, a posebice prema onim koje se odvijaju u zadnjem desetljeću. Najnovije političke promjene na području Mediterana izrazito utječu na demografske situacije rubnih pa i širih područja kontinenata koji ga okružuju, a pogotovo zemalja u kojima su se spomenute promjene dogodile. Procesi koji se u zadnjih pola stoljeća odvijaju na europskom tlu najvjerojatnije će, u ne tako dalekoj budućnosti, uzrokovati, uz velike demografske, i velike kulturološke te političke promjene koje bi mogle imati negativne implikacije na njen društveni sklad. Potreba vodećih zemalja europskog gospodarstva za radnom snagom, koju joj trenutno kontinent ne može pružiti, sigurno je jedan od razloga migriranja europskog stanovništva i masovnog dolaska onog sa susjednih kontinenata, no postoji još faktora koji utječu na prethodno spomenute promjene.

U radu se propituje može li se postojeći pristup stanovništvu (i pristiglom i domicilnom) tzv. multikulturalnost zamijeniti interkulturalnošću te time usporiti ili čak zaustaviti sve prisutnije društveno-etničko-religijske podjele unutar europskih zemalja. Ekonomsko-socijalne podjele koje dijele stanovništvo zemalja na gornji, srednji i donji sloj, uglavnom zahvaćaju sve građane jedne zemlje, bez obzira na njihovo etničko i religijsko porijeklo. No kulturološke podjele, unutar svojih frakcija, obuhvaćaju sve „staleže“ te dijele područje jednog grada ili države na manje enklave koje postoje kao velike „ambasade“ inozemnih naroda. Te podjele stvaraju države unutar država i ekonomske sustave unutar postojećeg ekonomskog sustava te su jednako pogubne za opstojnost nacija kao i ekonomsko-socijalne stratifikacije. Jedan od ciljeva rada je objasniti kako je došlo do tih podjela, što ih održava i pokušati dati prijedlog za smanjenje istih. Također, jedno od područja zanimanja je i sigurnost kontinenta, odnosno pojava terorizma u Europi koja se dijelom temelji na pristiglom stanovništvu iz zemalja Bliskog istoka i mediteranske Afrike.

Iako je depopulacija kontinenta možda i bitnija od društvenog sklada unutar njegovih država, ista se prvenstveno nastoji poboljšati imigracijom stanovništva iz drukčijih kulturno-religijskih krugova što stvara vrlo veliki izazov kako za domaće stanovništvo i vlade država tako i za same imigrante.

Dolazak migranata ne nadoknađuje nužno samo manjak priraštaja domaćeg stanovništva i radne snage nego može biti i poticaj za pozitivne promjene. To je primijećeno već kod starih

civilizacija Sumera, Egipta i Kine gdje je u razdoblju (i)migracija došlo do ubrzanja razvitka. Doseljednici nisu jednostavno unijeli inovacije, ali su pospješili preoblikovanje konzervativnih struktura i sazrijevanje endemskih niklih začetaka civilizacije, unoseći novu napetost i dinamiku. Naravno bilo je i slučajeva da su doseljenici prenijeli pojedina tehnička i druga dostignuća stečena u prirodnim i kulturnim sredinama iz kojih su došli (Childe, 1950 prema Mesić, 2002).

Migracijama su ljudi nesumnjivo prenosili civilizacijska i kulturna dostignuća iz jednog područja u druga. Same migracije nisu svakako jedini čimbenik civilizacijskog napretka u pojedinim dijelovima svijeta, ali su često imale aktivirajući, odnosno inovirajući učinak u povijesnoj dinamici ljudskih skupina s novom fizičkom okolinom i drugim različitim ljudima (Mesić, 2002).

Naravno, ove migracije nisu nešto nepoznato u novije doba, ali su novo za današnje generacije Europljana i k tome su u ponečemu specifične. Od samog nastanka ljudske vrste čovjek je u potrazi za sigurnijim i boljim životom pribjegavao migraciji. Društvena grupa u mirovanju ili u pokretu nastoji ostati u tom stanju dok nije prisiljena na promjenu. Čovjek, kao i druga živa bića, nastoji „pustiti korijenje“ u okolini u kojoj je rođen sve dok nije, zbog prirodnih ili društvenih (ekonomskih, političkih) razloga, nagnan na seljenje. Pritom su razlozi migriranja nekada takve naravi da pokreću cijele zajednice (ratovi), a nekada njezine dijelove ili, pak, pojedince, čija je sklonost migriranju u krajnjoj instanciji strukturno uvjetovana (Petersen 1966 prema Mesić, 2002).

Tri su faktora bila odlučujuća za tokove migracija na velike razdaljine tijekom zadnjih pet stoljeća: 1) mijenjanje geografske raspodjele mogućnosti zaposlenja, 2) demografska neravnoteža – promjene regionalnih razlika u prirodnom prirastu, i 3) djelovanje i politike nacionalnih država, tj. pokretanje ratova, istjerivanje ili preseljavanje određenih etničkih skupina, kontroliranje migracija (Tilly, C., 1978 prema Mesić, 2002).

1.1. Predmet istraživanja

U ovom radu pozornost je posvećena onim strancima/imigrantima koji su stigli na područje Europe, prvenstveno Europske unije i/ili Europskog gospodarskog prostora bilo s namjerom zaštite svog života, bilo u potrazi za poslom. Naglasak je na imigrantima koji su pristigli zbog ratnih zbivanja na području Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, ali i šire, o njihovom prihvatu,

integraciji te utjecaju na demografsku i kulturnu sliku zemalja u kojima su odlučili nastaviti svoj život. Također, nastoji se utvrditi nastanak „getoa“ u velikim europskim metropolama te pokušava predočiti način života u tim zatvorenijim urbaniziranim područjima. Isto tako u radu se nastoji identificirati izvore nezadovoljstva druge i treće generacije imigranata koji su odlučili nanesenu im, stvarnu ili umišljenu, nepravdu ispraviti terorističkim djelovanjima na području našeg kontinenta ili odlaskom u ratove izvan njega. Predmet istraživanja je i odanost (potomaka) imigranata svojoj „novoj“ domovini, odnosno naciji čiji su sastavni dio te koliko su mentalno vezani za svoju „pradomovinu“. U radu će se prikazati trenutno društveno-etničko stanje u pojedinim zemljama Europske unije, a prikaz će biti potkrijepljen primjerima iz više izvora.

Ključni pojmovi za analizu i razumijevanje predmeta istraživanja su: asimilacija, „melting pot“, multikulturalnost i interkulturalnost. „Melting pot“ je model u kojem sve prisutne grupe miješaju svoje osobine i tako proizvode novi amalgam. „Asimilacija“ pak postoji kad dominantna ili veća grupa apsorbira podređenu ili manju grupu tako da ona postaje neprepoznatljiva, nema više svojih karakterističnih osobina. Preuzima sve kulturne karakteristike dominantne ili većinske grupe. Riječ asimilacija ima negativan prizvuk i pomišlja se na nasilno zatiranje posebnosti, međutim veliki dio nje događa se više ili manje dobrovoljno. „Kulturni pluralizam“ ili „multikulturalizam“ podrazumijeva koegzistenciju dviju ili više etničkih grupa od kojih svaka posjeduje sebi svojstvenu društvenu strukturu i dominantan osjećaj pripadnosti grupi. One zadržavaju vlastiti identitet. To je i kulturna politika i koncept društva u kojem ravnopravno koegzistira više kultura. To zadržavanje vlastitog identiteta je relativno, potpuno nije moguće. U praksi se ta koegzistencija ne ostvaruje u svim područjima života tih etničkih zajednica. „Inerkulturalizam“ je kulturna politika, a stvara ga spontano i sama životna praksa, u kojem se odnošenjem više kultura stvara nova kulturna sinteza obogaćivanjem ukupnog kulturnog identiteta čitavog društva. On postaje bogatiji, ima više sadržaja zahvaljujući doprinosu imigranata. Jedan jednostavan primjer za to je širenje talijanskih jela *pizza* i *lasagne* Europom 1960-ih i 1970-ih godina prošlog stoljeća.

1.2. Ciljevi i metode rada

Cilj rada je propitati utječe li negativno proces multikulturalnosti (tzv. *Salad bowl*) na društveni sklad u zemljama u kojima se provodi, odnosno je li interkulturalnost primjereniji

pristup izgradnji kulturno šarolikog društva kakvo se želi postići u Europi, odnosno Europskoj uniji.

U radu se nastoji prikazati trenutno društveno-etničko stanje u pojedinim zemljama Europske unije, a prikaz je potkrijepljen različitim izvorima. Pri izradi rada pročitano je, obrađeno i razvrstano dvadesetak izvornih znanstvenih radova, članaka iz novina točnije s interneta, knjiga i preglednih članaka. Knjiga „Međunarodne migracije – tokovi i teorije“ autora Milana Mesića bila je temeljna bibliografska referenca pri izradi diplomskog rada.

Za potrebe izrade rada provedena su dva intervjua koja su uvelike pomogla u povezivanju informacija iz različitih izvora te u razumijevanju kako imigrante doživljavaju ljudi u državama velikog broja useljavanja stranaca. Prvi razgovor vođen je 5. siječnja 2018. godine s djelatnikom Odjela za nezakonite migracije Ministarstva unutarnjih poslova, a drugi koji je vođen preko interneta, odnosno Skype-a, 17. siječnja 2018. s policijskim službenikom iz Savezne Republike Njemačke. Podaci dobiveni iz razgovora sa spomenutim policijskim službenicima u daljnjem su tekstu označeni, odnosno citirani kao (Intervju – Hrvatska, 2018.) i (Intervju - Njemačka, 2018.). Zbog zaštite privatnosti njihova će imena ostati anonimna. U konačnom oblikovanju rada nisu iskorišteni svi dobiveni odgovori na pitanja postavljena sugovornicima.

1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja

Istraživanjem migracija bavili su se brojni hrvatski znanstvenici, a ovaj se rad ponajviše temelji na radovima Milana Mesića, Vjerana Katunarića i Jadranka Čačić-Kumpres. Iz proučene domaće i strane literature te medijskih izvješća može se zaključiti da su teme imigracija u Europu, društveno-religijski suživot domicilnog i novo pridošlog stanovništva te problem getoizacije mnogo više proučavane u inozemstvu, nego u Hrvatskoj. Jedan od razloga je i činjenica da je imigracija u npr. Njemačku mnogostruko brojnija nego u našu domovinu te da zato u Hrvatskoj nema, u tolikoj mjeri, poteškoća u komunikaciji između pripadnika pojedinih etničko-religijskih zajednica, barem ne onih koji su došli u zadnjih nekoliko godina.

1.4. Osnovne hipoteze

Osnovne hipoteze dokazivane u ovom diplomskom radu su:

1. multikulturalnost negativno utječe na društvenu cjelovitost zemalja Europe
2. interkulturalnost je proces kojim bi se usporile ili čak zaustavile društveno-etničke podjele unutar zemlje u kojoj bi se spomenuto zagovaralo
3. religiozni imigranti čija religijska uvjerenja ne dozvoljavaju prihvaćanje i djelomično usvajanje kulture domicilnog stanovništva destruktivno utječu na društveni sklad
4. domicilno stanovništvo i lokalne vlasti ne smiju (od samog početka) diskriminirati pristigle imigrante jer će u protivnom njihova integracija puno sporije teći ili čak uopće neće doći do nje, već do podijeljenog društva.

2. VRSTE MIGRACIJA

Treba razlikovati migrantske motive odnosno aspiracije, od socijalnih uzroka migracije. Ekonomske poteškoće mogu se s pravom nazvati uzrocima iseljavanja samo ukoliko postoji pozitivna korelacija između njih i sklonost migriranju, no njihova je relacija često obrnuta. Npr. masovno iseljavanje iz Europe zbivalo se paralelno s uočljivim rastom europskog standarda života. Petersen rafinira polarnost modela potiskivanja-privlačenja s dva dodatka: razlikovanjem inovacijskih od konzervativnih seljenja te uključivanjem razine aspiracija samih migranata, kako bi dobio osnovu za jednu poboljšanu tipologiju migracija. Ona izlučuje pet širokih klasa migracija: primitivne, prisilne, prinudne, slobodne i masovne – (Petersen, W., 1966 prema Mesić 2002).

Primitivne migracije posljedica su ekološkog potiskivanja. Pritom se ne misli na lutanja primitivnih ljudi kao takva, nego na kretanje koje proizlazi iz čovjekove nemogućnosti da se nosi s prirodnim silama. Često takve grupe upravo konzervativno teže nalaženju iste vrste okruženja. Primjerice, ljudi koji se bave ekstenzivnim stočarstvom nastoje ostati na pašnjacima gdje mogu nastaviti svoj uobičajen način života. Takve konzervativne migracije nisu pokrenute silama potiskivanja i privlačenja, nego međuigrom potiskivanja i kontrole (nad okolinom). Ponekad nije moguće naći iste uvjete, pa se i inicijalno konzervativne migracije sučeljavaju s temeljnim promjenama u načinu života.

Nedobrovoljne migracije Petersen dijeli u dvije kategorije: prisilne (*forced*) i iznuđene (*impelled*). Dok je kod primitivnih migracija aktivirajući agent ekološki pritisak, kod nasilnih migracija to je obično država ili njoj odgovarajuća socijalna institucija. Iznuđene migracije su one kod kojih migranti zadržavaju stanovitu samostalnost u odlučivanju hoće li otići u potragu za sigurnijim utočištem. O prisilnom napuštanju doma govori se onda kad budući migranti više nemaju nikakvu priliku odlučivanja. Ponekad je teško povući oštru granicu između ova dva podtipa. Analitički, pa i historijski, razlika je jasna i stvarna. Primjerice, u kategoriju iznuđenih migracija spadaju Židovi koji su napuštali Njemačku pod pritiskom nacističkih antisemitskih zakona, šikaniranja i zastrašivanja (1933. – 1938.). Međutim, od 1938. godine Židovi su prisilno sakupljani i transportirani u stočnim vagonima u koncentracijske logore (Mesić, 2002).

Za razliku od navedenih, u slobodnim migracijama odlučujući je element volja migranata. Primjer su prekomorske migracije u 19. stoljeću iz Europe u Novi Svijet. One obično započinju kao pionirske. U njima sudjeluju pojedinci ili manje grupe ljudi avanturističkog

duha, relativno dobro stojeći i informirani. Svojim pismima iz novog kraja i novim mogućnostima, ovi pioniri potiču maštu i aspiracije novih migranata, kojima često pomažu u dolasku. Kad se smjeste na novom odredištu oni dovlače nove migrante i pomažu im. Tako dolazi do prelaska iz prve u drugu fazu *slobodnih* migracija, označenih kao *grupne*. Takve su bile migracije pietističkih zajednica pod vodstvom njihovih svećenika ili drugih autoriteta. Njihova glavna karakteristika još uvijek nije u veličini, nego u daljnjem poticaju na migracije.

U trećoj fazi migracije postaju kolektivno ponašanje i njihova glavna karakteristika je masovnost i Petersen ih naziva *masovnima*. Ne samo da se smanjuje geografska distanca (unapređenjem transportnih sredstava i komunikacija), nego i socijalna, jer se o „novom kraju“ sve više zna i već postoje migrantske zajednice pa je prilagodba pridošlica olakšana. Uvođenjem tipa masovnih migracija Petersen je želio istaknuti da je to samo jedan od oblika migracija te da njihovo zaustavljanje ne znači i prestanak migracija uopće. One mogu, kao i druge klase migracija, biti konzervativne u obliku *naseljavanja* – kad migranti koji su u zemlji porijekla bili farmeri na novom odredištu ponovno stvaraju farme, odnosno kad emigranti mali zanatlije i trgovci to ostaju i nakon doseljenja. Ili, mogu biti inovacijske u vidu urbanizacije, doseljavanja seoskog stanovništva u gradove, neovisno radi li se o međunarodnim ili unutarnji migracijama (Mesić, 2002).

Ljudi se sele kad postojeća društvena situacija ne može udovoljiti njihovim potrebama; kada društveni sistem ne pruža dovoljan broj priznatih i time cijenjenih uloga (Mesić, 2002).

Odluka o migriranju ovisi o percepciji socijalnih razlika, odnosno (ne)prihvatanja vlastite pozicije unutar stratifikacijskog sustava društva porijekla (Mangalam i Schwarzweller, 1970). Same razlike, ma kako velike, nisu dovoljne za pokretanje, ako ih (neki) ljudi ne doživljavaju kao vlastitu prikraćenost. Još se procjenjuju i mogućnosti, odnosno sredstva koja stoje na raspolaganju za prevladavanje nezadovoljavajuće situacije u emigracijskom i imigracijskom sistemu. Ako se, prema procjeni potencijalnih migranata, u drugoj zemlji pružaju znatne prednosti, stekli su se motivacijski uvjeti za emigriranje. No, za pretpostaviti je da migranti imaju ograničena saznanja o stvarnim mogućnostima za sebe u društvu primitka, pa se adaptacija može shvatiti kao funkcija upoznavanja i ovladavanja deprivacijama. Oni svakako nastoje stići u zemlju u kojoj mogu zadovoljiti svoje ciljeve (želje), a da je istodobno njezina društvena organizacija po mogućnosti što sličnija onoj iz koje dolaze. Ako je, pak, imigracijski društveni sistem bitno drukčiji može se očekivati da će migranti: a) živjeti u dva

svijeta; b) formirati neku migrantsku organizaciju za premošćivanje kulturnog jaza; ili c) potpuno se uklopiti u novi društveni sistem (Mesić, 2002).

Izbjeglice su one osobe koje moraju emigrirati zbog svog političkog stava, vjerskih uvjerenja ili rasne pripadnosti. Prema Ženevskoj konvenciji termin se definira kao osoba koja se temeljem dobro osnovanog straha od progona zbog rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti nekoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja nalazi izvan zemlje svojeg državljanstva, ili koja se zbog straha ne želi staviti pod zaštitu zemlje porijekla; te osobu bez državljanstva koja se, zbog gore spomenutih okolnosti, nalazi izvan zemlje svog prijašnjeg stalnog prebivališta i nije u mogućnosti u nju se vratiti, odnosno zbog straha to ne želi (Mesić, 2002).

Pojam radni migranti odnosi se na sudionike u migracijama motivirane potragom za (boljim) poslom. No, u to su uključene razne migrantske grupe: pojedinačni radnici na ugovor, obično na neodređeno vrijeme; radnici na ugovor regrutirani za određen poslove u skupinama; visoko obrazovani stručnjaci, rukovodeće i tehničko osoblje na kratkoročnim angažmanima ili zajedničkim poslovima; poduzetnici; kućna posluga; sezonski radnici; zabavljači i dr. Neke kategorije migranata primarno se ne pokreću zbog radnih motiva, ali se naknadno uključuju na tržište rada i postaju dijelom migrantske radne snage u zemlji primitka: ovisni članovi obitelji koji se pridružuju radnom migrantu; strani studenti koji za vrijeme studija privremeno rade ili nakon diplomiranja ostaju trajno; „turisti“ koji ostaju nakon isteka ulazne vize te se uključuju, privremeno ili trajno, na tržište rada... Ove divergentne skupine mogu biti sastavni dio tržišta rada društva domaćina za različita razdoblja – kao trajni naseljenici, privremeni radnici ili kratkotrajni posjetitelji. K tome je njihov značaj različit, kako za zemlje porijekla tako i one primitka. Radnim migrantima treba pridodati i ilegalne, tj. neovlaštene migrante, čija migracijska motivacija, isključivo ili djelomično, počiva na potrazi za (boljim) poslom (Mesić, 2002).

3. SUVREMENE EUROPSKE MIGRACIJE

Uobičajeno je razlikovati različite kategorije migranata i regija migracija. No, važno je shvatiti da svi ti pokreti imaju zajedničko korijenje, i da su usko povezani. Zapadna ekspanzija pokrenula je temeljne promjene u drugim društvima, prvo putem kolonizacije, potom vojnim uplitanjem te političkim vezama, Hladnim ratom, trgovinom i investicijama, kao rezultirajućom difuzijom novih vrednota i pogleda na svijet. Brze ekonomske, demografske, socijalne, političke, kulturne i ekološke promjene koje proizlaze iz dekolonizacije, modernizacije i nejednakog razvitka dalje jačaju rastakanje tradicionalnih inertnih socijalnih struktura, i time čine ljude spremnijima za (prostornu) pokretljivost. Prvi učinak stranog ulaganja i razvitka je ruralno-urbana migracija te rast gradova. Napuštanje tradicionalnih oblika proizvodnje i socijalnih odnosa i seljenje u rastuće gradove prva je faza temeljnih društvenih, psiholoških i kulturnih promjena, koja stvara pretpostavke za daljnje migracije. Seljenje iz seljačke poljoprivrede u grad poput Kaira, Sao Paula ili Lagosa za mnoge može biti veći korak nego kasniji odlazak u `globalni grad` kao što je Pariz ili Los Angeles (Castles i Miller, 1998 prema Mesić 2002).

Jedna od najznačajnijih regija čiji emigranti gravitiraju prema Europi je i Afrika. Sam početak moderne masovne migracije Afrika – Europa bilježi se neposredno prije Prvog svjetskog rata. Upravo se u tom razdoblju dolazak migranata najviše osjetio, a posebno u Francuskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu te Portugalu, kolonijalnim silama koje su bile vodeće u Africi. Tijekom 1960-ih, kada je većina afričkih zemalja bila dekolonizirana, ponovno se osjećaju migracijski priljevi prema Europi koje su uzrokovali potisni čimbenici poput nestabilnih političko-društvenih okruženja, slabog gospodarskog razvoja te brzog demografskog rasta Afrike. Pritom je jedan od jačih privlačnih faktora prema Europi bila potreba radne snage u državama koje su u tom razdoblju doživjele značajan ekonomski rast (Maružin i dr., 2013).

Glavne afričke države iz kojih imigranti dolaze u Europu su Zapadna Sahara, Maroko, Alžir, Tunis, Libija i Egipat. Glavne tranzitne države su Malta, Turska, Grčka, Albanija, Srbija, Hrvatska, dok su odredišne Italija, Francuska, Španjolska, Portugal. Prema podacima Eurostata u zemljama Europske Unije 24 % imigranata potječe iz Afrike. Od toga najveći udio je iz Sjeverne Afrike (Maružin i dr., 2013).

Obilježja spomenutih migracijskih tokova su višedimenzionalna. Osim kroz ekonomske, ogledaju se kroz kulturne, jezične i vjerske aspekte. Na ove migracije su najviše utjecali privlačni čimbenici prema Europi, a u manjoj mjeri oni potisni sa sjevernog dijela afričkog

kontinenta. Pritom se najviše ističe gotovo stalna potreba EU za stranim radnicima. U skladu s time EU je zakonski definirala prava imigrantima što je posebice izraženo kroz potpisivanje *Europskog pakta o imigraciji i azilu* 2008. godine. Tim dokumentom uvela su se ograničenja u postojećim programima te u pojedinačnim i *ad hoc* slučajevima. To se odrazilo na boravišne dozvole koje su izdavane imigrantima u okviru regulacijskih programa koje su najčešće privremene i vrijede jednu godinu. U regulacijskim programima nemaju pravo sudjelovati svi imigranti jer se oni ponekad odnose samo na imigrante s radnim ugovorom, ali ne i na članove njihovih obitelji čiji je položaj također nezakonit. Takvi programi osim na međunarodnoj, mogu biti doneseni na državnoj razini, što migrantima ponekad otežava dolazak do cilja (Maružin i dr., 2013).

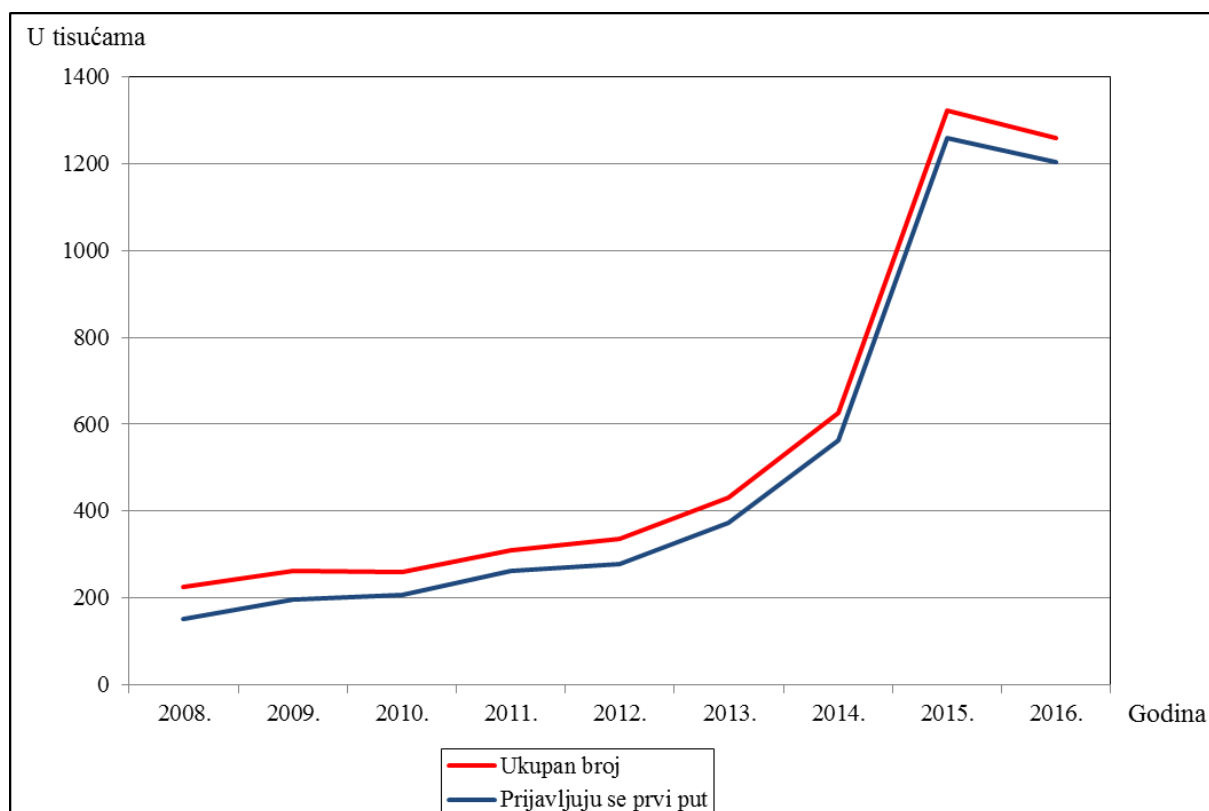
Analizom položaja migranata koji se ipak zaposle u Europi, možemo indirektno zaključiti da EU po tom pitanju funkcionira na principu „strukturne inflacije“, odnosno, nastoji se uskladiti cijena rada s obavljanjem određene vrste posla. Dakle, na plaću stranog radnika znatno utječe njegov status i ugled koji proizlazi iz posla kojeg odrađuje, odnosno postavlja se hijerarhija zanimanja. Poslovi koje migranti obavljaju nalaze se na samom dnu ljestvice; za Europljane su ti poslovi – „oni u kojima nitko ne želi raditi“, jer im je za razliku od imigranata važniji društveni položaj od same zarade. To su tzv. 3D poslovi – *dirty, difficult and demanding* (prljavi, teški i zahtjevni). Najveći dio imigranata zaposlen je u građevinarstvu (u Grčkoj preko 30 %), rudarstvu, proizvodnji, energetici (u Italiji oko 25 %), trgovini (u Portugalu oko 15 %), itd. (Gregurović, 2011). Međutim, velika je prisutnost nezakonitog zapošljavanja, što direktno potiče ilegalne migracije, a regulacijskim programima je tek djelomično riješen taj problem (Maružin i dr., 2013).

3.1. Velike migracije prema Europi

Azil je oblik međunarodne zaštite koju država pruža na svojem području. Odobrava se osobi koja ne može tražiti zaštitu u svojoj zemlji državljanstva i/ili boravišta, posebno iz straha od progona na temelju rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkoj opciji (Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>).

Broj osoba koje prvi put podnose zahtjev za azil u skupini EU-28 iznosio je 2016. godine 53 tisuće (oko 4 %) manje od ukupnog broja podnositelja zahtjeva. Osoba koja prvi put podnosi zahtjev za azil za međunarodnu zaštitu je ona koja podnosi zahtjev za azil prvi put u

određenoj državi članici EU-a i stoga se isključuje ponavljanje prijave (u toj državi članici) te se time može preciznije odrediti broj osoba koje su tek stigle i prijavljuju se za međunarodnu zaštitu u određenoj državi članci.

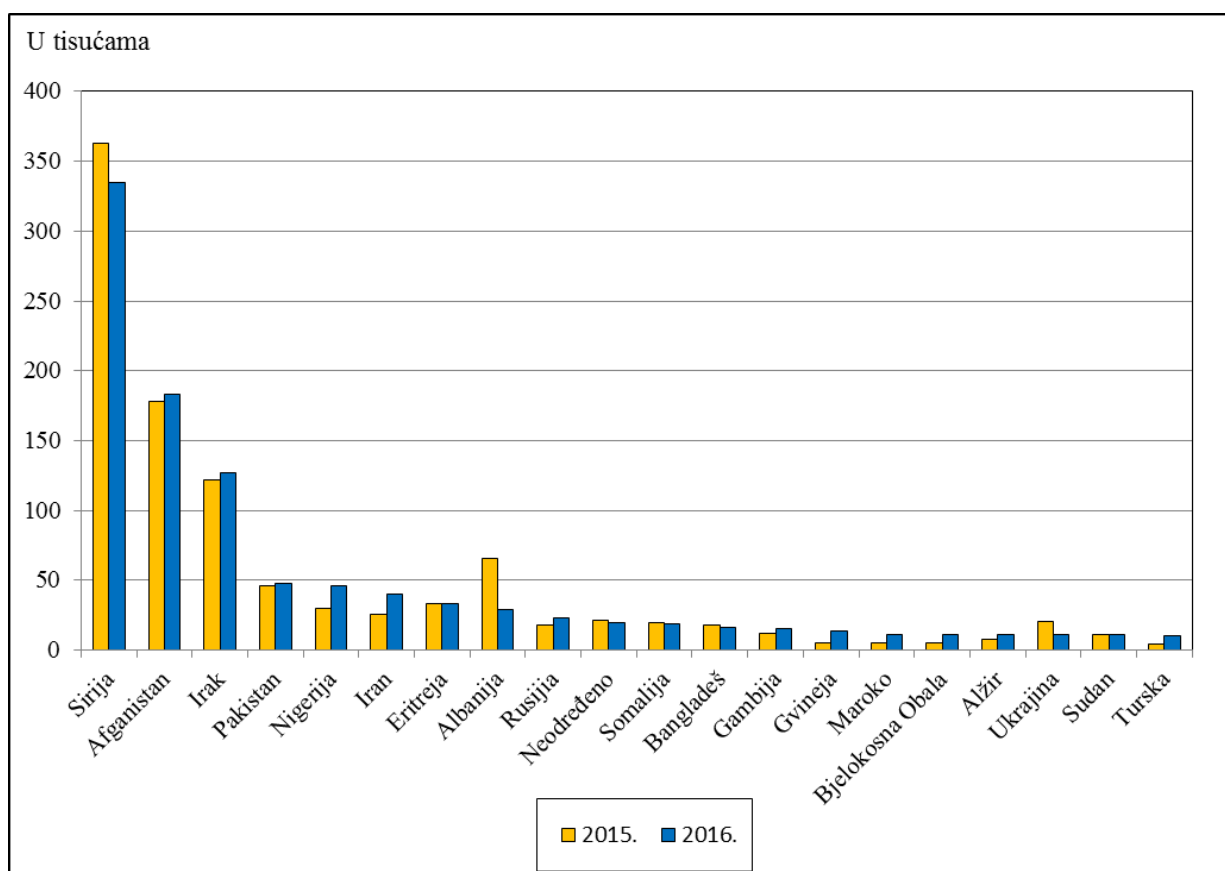
Sl. 1. Broj tražitelja azila u razdoblju od 2008. do 2016. godine

Izvor: Eurostat (2017)

Najnoviji podaci za 2016. godinu upućuju na pad od 53 tisuće osoba koje prvi put podnose zahtjev za azil u skupini EU-28 u usporedbi s prethodnom godinom, s obzirom na to da je broj podnositelja zahtjeva koji se prvi put prijavljuju pao s gotovo 1,26 milijuna 2015. na 1,20 milijuna 2016. To je uslijedilo nakon porasta od 694 tisuće osoba koje prvi put podnose zahtjev za azil u razdoblju od 2014. do 2015. godine. Veliki skok zahtjeva za međunarodnom zaštitom 2015. godine uzrokovala je migracijska kriza koja je zahvatila Europu, a čiji je glavni tok išao i preko granica Republike Hrvatske.

Broj osoba koje prvi put podnose zahtjev za azil u skupini EU-28 iz Sirije blago je pao s 363 tisuće 2015. na 335 tisuća 2016. godine; udio sirijskih građana ukupno je pao s 28,9 % na 27,8 %. Građani Afganistana čine 15 % ukupnog broja osoba koje prvi put podnose zahtjev za azil, a Iranci 11 %, dok Pakistanci i Nigerijci čine po 4 %. Među najbrojnim skupinama podnositelja zahtjeva za azil određenog državljanstva 2016. godine u skupini EU-28 relativno

najveći porast u usporedbi s 2015. godinom zabilježen je kod državljana Nigerije (do 1,4 %) i Irana (do 1,3 %). Zabilježen je i znatan relativni porast broja podnositelja zahtjeva iz Afganistana i Iraka (u Aziji), Gvineje, Maroka, i Bjelokosne Obale (u Africi) te iz Turske. Najveći relativni pad broja podnositelja zahtjeva od najučestalijih matičnih zemalja tražitelja azila 2016. godine zabilježen je u slučaju Albanije i Kosova na zapadnom Balkanu. U razdoblju od 2015. do 2016. godine, Turska, Maroko, Armenija i Indija dospjele su u prvih 30 zemalja koje nisu članice EU-a iz kojih su države članice skupine EU-28 primile (prvi put) zahtjeve za azil, dok su Bosna i Hercegovina, Demokratska Republika Kongo, Kina i Etiopija sišle s tog popisa (eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>).

Sl. 2. Zemlje porijekla (izvan EU) tražitelja međunarodne zaštite 2015. i 2016. godine

Izvor: Eurostat (2017)

Prethodnim grafičkim prikazom možemo protumačiti kako najviše onih koji traže međunarodnu zaštitu od država članica EU ili EFTA-e pristiže iz zemalja u kojima su se u zadnjih 10 do 15 godina odvijale društveno-političke promjene, odnosno u kojima je izbio građanski rat i/ili bila prisutna međunarodna vojna intervencija, a to su Sirija, Afganistan i Irak.

Sastav imigranata je sljedeći: 80 % su muškarci mlađe životne dobi od 20 do 30 godina starosti, a 20 % su mlade obitelji. U vrijeme izbjegličke krize migrirale su samostalno i žene, no danas ih je, među migrantima zanemariv broj. Ako stižu onda su u ulozi nečije žene ili su sastavni dio obitelji. Treba napomenuti da žene gotovo uvijek zatraže azil čim stupe na tlo Hrvatske. Djeca uvijek stižu u pratnji odraslih, a maloljetnici u pratnji starije braće i odraslih ljudi.

Njemačka je glavno odredište pristiglih ljudi, zatim slijedi Austrija, pa Ujedinjeno Kraljevstvo. Nastoje se domoći zemalja gdje je dobra socijalna politika i gdje imigrant za vrijeme postupka dobivanja azila može dobivati i do 700 eura novčane pomoći mjesečno. Skandinavske zemlje, iako su u socijalnom pogledu dobro uređene i pristiglima nude vrlo povoljne uvjete ostanka, prema riječima službenika za nezakonite migracije, nisu primarno odredište većine azilanata jer su im preudaljene te im ne odgovara tamošnja klima (Intervju – Hrvatska, 2018.)

Intervjuirani njemački policijski službenik je izjavio da Njemačka, EU čelnici i FRONTEX dijele dio politike prema izbjeglicama. Nekim državama to ne odgovara, a neslaganje je prvenstveno oko raspodjele spomenutih ljudi po zemljama članicama. Europska unija u tom pitanju nije jednoglasna, niti ima zajedničko rješenje te se odnos prema tražiteljima azila razlikuje od članice do članice (zemlje su neovisne u pogledu tog pitanja). Imigranti se žele domoći Njemačke jer prema zakonima te države dobivaju relativno velike socijalne povlastice.

Njemačko stanovništvo stari, niska je stopa rodnosti, a nedostaje radne snage pa je time i velika potražnja za njom. To je posebno vidljivo u gospodarski snažnim saveznom zemljama kao što su Baden Württemberg i Bayern, područja u kojima je vrlo jaka automobilska i kompjutorska industrija i gdje je nezaposlenost na niskoj razini (Intervju – Njemačka, 2018.)

Oko 90 % posto imigranata, odnosno tražitelja azila su ekonomski migranti. Njihov postotak bio je manji u vrijeme izbjegličke krize iz Sirije, no i tada su činili većinu pristiglih. Imigrant iz Pakistana, zemlje u kojoj trenutno nije ratno stanje, najvjerojatnije je stigao iz ekonomskih razloga, no ipak bi se svaki slučaj trebao obraditi zasebno da se utvrdi je li nečiji život zaista ugrožen. Imigrantima su odredište zemlje EU u kojoj se nalaze njihovi prijatelji, obitelj i/ili rodbina, gdje će lakše naći zaposlenje odnosno zemlja u kojoj je bolja socijalna pomoć. Do 20 % posto imigranta čine obitelji (muž, žena i njihova djeca). Veći postotak istinskih tražitelja

azila je stigao u vrijeme izbjegličke krize koju je uzrokovalo ratno stanje u Siriji (Intervju – Hrvatska, 2018.)

Imigranti koji nezakonito uđu, odnosno probaju ući u Europu nastoje, koliko god je moguće, približiti se svom odredištu. Jedni u svom naumu uspiju, a druge policija zaustavi. Potonji tom prilikom zatraže međunarodnu zaštitu. To nam govori da azil nije njihova stvarna namjera jer bi, u protivnom, odmah pri ulasku zatražili međunarodnu zaštitu. Azil im služi kao zaštitni element. Većina imigranata je dobro upućena u stanje i prilike država EU, ima dobre komunikacijske uređaje i novčana sredstva. U vrijeme izbjegličke krize 2015. godine velika većina izbjeglica stigla je bez svojih dokumenata jer su ih već unaprijed poslali svojim prijateljima i rodbini u zemljama EU gdje se potonji nalaze. Oko 95% njih pri ulasku u RH nije imalo isprave, a u Njemačkoj isti postotak njih je imao svoje dokumente pri traženju azila zbog toga što ih je tamo sve „čekalo“ (novac, isprave...).

Najveći broj imigranata je u vrijeme rata u toj zemlji pristizao iz Sirije, a danas su to oni iz Afganistana, Libije, Iraka, Alžira, Irana, Palestine, Pakistana te također Sirije, odnosno najčešće iz zemalja koje je u nedavnoj prošlosti zahvatio rat te gdje trenutno nema posla za sve radno sposobne ljude. Izbjeglice iz afričkih država uglavnom idu preko Sredozemnog mora (otok Lampedusa – Italija), a ne preko Hrvatske koja je sastavni dio tzv. Balkanske rute koja ljude s Bliskog istoka preko Turske, Grčke, Makedonije i Srbije „vodi“ u zemlje Srednje i Sjeverne Europe. Vojne intervencije su pokrenule migracije, a danas, iako ratnih razaranja u tim zemljama ima manje, osobe stižu odatle jer je rat prouzrokovao gubitak ratnih mjesta. Prvi val imigranata u velikom je postotku uzrokovan spašavanjem vlastitih života, a kasniji je poprimio gotovo isključivo ekonomski karakter (Intervju – Hrvatska, 2018.)

Vrlo mali postotak je dragovoljnog povratka imigranata. Osoba čiji je život u bivšoj domovini bio ugrožen ne želi se natrag vratiti prvenstveno radi toga što ta područja najvjerojatnije još uvijek nisu sigurna za život. Ekonomski migranti, pak iz razloga što tamo (više) nema radnih mjesta. I jedni i drugi traže sigurnost na svoj način (Intervju – Hrvatska, 2018.)

4. EUROPSKA (I)MIGRACIJSKA POLITIKA

Migracijske politike europskih država prilagođavale su se prvenstveno potrebama njihovih gospodarstava. Tako su migracijske politike vođene tijekom 1970-ih i 80-ih (restrikcija i regulacija obiteljske imigracije, ohrabrivanje povratka migranata u zemlje porijekla, integracija trajno naseljenih) nastale kao reakcija na tijekove i politike prethodnog razdoblja. U osnovi, zemlje primitka u ovom su razdoblju ostale u defenzivi spram kontinuirane imigracije i teško da se može govoriti o pojavi nekih pozitivnih dalekosežnih migracijskih strategija do kraja 80-ih (Collins, 1995 prema Mesić, 2002).

U međunarodnim stručnim i političkim raspravama o migracijama sve više raste spoznaja kako ograničenje ulaska potencijalnih migranata u razvijene zemlje može samo djelomično riješiti problem. Produbljivanje ekonomskog i socijalnog jaza između Sjevera i Juga samo će dalje jačati migracijski pritisak, osobito ilegalne migracije. Sve veća kontrola i nadzor kojima se granice nastoje učiniti nepropusnim za nepoželjne pridošlice u neskladu je s općim trendovima u međunarodnoj razmjeni i komunikaciji, i teško može izbjeći sudaranje s građanskim slobodama. Otuda se, barem na razini retorike, svi slažu da se treba usmjeriti na „temeljne uzroke“ masovnih migracija, podupirući ponajprije razvojne strategije emigracijskih zemalja. No, bogatstvo razvijenih dobrim dijelom se zasniva na siromaštvu nedovoljno razvijenih (Mesić, 2002).

Tijekom 1980-ih migracijske politike europskih i tradicionalno imigracijskih zemalja sve više konvergiraju, usmjerujući se na sprečavanje ilegalnih imigracijskih tokova (što će 1990-ih postati još dramatičnije pitanje), na upravljanje izbjegličkim kretanjima i uravnoteženje radnih s obiteljskim migracijama. Kako u zemljama s inicijalnim modelom gostujućih radnika, tako i u zemljama s inicijalnom (post)kolonijalnom imigracijom, glavnina tekućih imigracija vezana je za spajanje obitelji. Pokušaj nekih zapadnoeuropskih zemalja, ponajprije Francuske, da zaustavi obiteljsku imigraciju završio je neuspjehom, zbog pravnih obveza iz bilateralnih sporazuma i međunarodnih instrumenata te Europske socijalne povelje (Mesić, 2002).

O integraciji stranaca počinje se govoriti od 1970-ih, s procesom spajanja obitelji. Ovaj proces tekao je na način da se društvena segregacija stranaca proširila na sferu stanovanja i društvenog života. Naime, migrantske obitelji naseljavaju zapuštene četvrti u starim gradskim središtima, s jeftinim stanovima i siromašnom stambenom i socijalnom infrastrukturom. Štoviše, ulazak stranaca u neku četvrt dovodio je do preseljenja domaćih stanovnika i time do daljnjeg zapuštanja tih dijelova grada. Iako se u Njemačkoj, i Europi općenito, rijetko mogu

naći distinktivna „etnička geta“ kao u Americi, ipak su u pojedinim gradovima s velikim udjelom stranaca stvorena susjedstva, pa i četvrti s izrazitim etničkim obilježjima (kao što su etnički dućani i zanatske radnje) pojedinih imigrantskih grupa, kao npr. turska zajednica u četvrti Kreuzberg u Berlinu (Mesić, 2002).

S pojavom sve većeg broja migrantske djece u njemačkim školama, pojavila su se u Njemačkoj prva ozbiljnija pitanja integracije. Prosvjetne vlasti odlučile su se za „dualnu strategiju“, odnosno neku vrstu privremene integracije, koja je trebala osigurati da doseljena djeca mogu funkcionirati u njemačkom društvu i ponajprije školi (kad su već ovdje), a istovremeno održati svoje kulturno (prije svega jezično) zaleđe kako bi se lakše mogla vratiti u domove svojih roditelja. Takva je politika odgovarala još uvijek vitalnom „mitu o povratku“, u koji su vjerovali migranti sami, a javno ga proklamirale zemlje porijekla. Ona je operacionalizirana u sistemu „nacionalnih“, „pripremljenih“, „dopunskih“ razreda ili „razreda na materinskom jeziku“, odvojenih od redovite njemačke nastave. Kasnija su istraživanja pokazala da je i to jedan od razloga relativnog neuspjeha strane djece u njemačkim školama (Castels i Miller, 1993 prema Mesić, 2002).

Još devedesetih godina istaknuti njemački političari, prvenstveno na desnici, ponavljali su stav da „Njemačka nije imigracijska zemlja“, unatoč svim činjenicama. Pri tome valja imati na umu da je položaj imigranata iz zemalja članica Unije objektivno bolji. Oni su izjednačeni u socijalnim pravima i nailaze na male strukturne prepreke u radnoj i socijalnoj promociji. Putovi za njihovu punu integraciju su praktički otvoreni i ovise o ukupnim procesima europske integracije. Tako se njemačka imigracijska politika (što uglavnom vrijedi i za ostale europske imigracijske zemlje) ponovno rascijepila na proeuropsku (imigranti iz EU) i na ne-europsku (stranci izvan EU) (Mesić, 2002).

Kad je velika navala imigranata država (Njemačka) mora uložiti velika novčana sredstva radi čega se bune (ekstremno) desne stranke i zalažu za manje kvote ljudi za svoju zemlju. Zbog brojnih imigranata koji su stigli u pojedine europske zemlje u zadnjih nekoliko godina dolazi do rasta članova i glasača (ekstremno) desnih stranaka (Norveška, Nizozemska, Francuska, Njemačka...) (Intervju – Njemačka, 2018).

O imigraciji kao problemu danas se u Zapadnoj Europi i cijeloj Uniji raspravlja s nekoliko osnovnih aspekata: visoke nezaposlenosti, unutarnje i vanjske sigurnosti te starenja stanovništva. Činjenica je da su zemlje Unije (uz povremene izuzetke) tijekom zadnjeg desetljeća suočene s većim ili manjim problemom nezaposlenosti. Prevladava mišljenje da je

masovna nezaposlenost uvjetovana temeljnom strukturalnom transformacijom industrijskog u uslužno ili informatičko društvo. Istodobno, bez obzira na povećane socijalne troškove u procesu spajanja obitelji, i dalje postoje strukturne potrebe europskih gospodarstava za dodatnom migrantskom radnom snagom, ne samo postojećom nego i novom. Osim izravnih ekonomskih argumenata za i protiv imigracije, sve se više govori i o demografskim buduću da (zapadno) europska društva stare i većinom imaju nisku stopu prirodnog prirasta. Potrebna je „formula“ koja bi riješila veličinu i vrstu imigracije, najprimjereniju razvojnim ekonomskim i demografskim potrebama, uz što manje društvene potrebe (Mesić, 2002).

Sredinom devedesetih godina 20. stoljeća u Europskoj uniji, koju je tada činilo 15 država članica, živjelo je oko 18 milijuna stranaca, što je bilo manje od pet posto ukupnog stanovništva.

Tab. 1. Ukupan broj stranaca i njihov udio u stanovništvu te radnom kontingentu članica EU 1996. godine

Država primateljica	Doseljena populacija	ukupno stan. (%)	Legalno zaposleni stranci	radna snaga (%)
Njemačka	7 314 000	8,9	2 559 000	9,1
Francuska	3 596 000	6,3	1 604 700	6,3
Ujedinjeno Kraljevstvo	1 972 000	3,4	878 000	3,4
Italija	1 095 000	2,0	332 000	1,7
Belgija	911 900	9,0	196 400	6,5
Austrija	728 200	9,0	328 000	10,0
Nizozemska	679 900	4,4	218 000	3,1
Španjolska	539 000	1,3	161 900	1,0
Švedska	526 600	6,0	218 000	5,1
Grčka	304 000	3,0	25 000	1,8
Danska	237 700	4,7	83 800	3,0
Portugal	172 900	1,7	86 800	1,8
Luksemburg	142 800	34,1	117 800	53,8
Irska	118 000	3,2	52 400	3,5
Finska	73 800	1,4	70 000	1,4
Ukupno	18 413 000			

Izvor: Mesić (2002)

Broj i udio stranaca u pojedinoj članici EU-a ne odgovara i udjelu stranaca u radnoj snazi. Mogu se razlikovati: a) zemlje s nadproporcionalnim udjelom stranaca u radnoj snazi – u odnosu na njihovu proporciju u ukupnom stanovništvu (Luksemburg); b) zemlje u kojima su obje proporcije približno jednake (Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo); i c) zemlje s podzastupljenošću stranih radnika u radnoj snazi (Belgija i Danska). Treba uzeti u obzir da je veliki broj stranaca, te 1996. godine, bio iz ostalih članica (15) koje su u to vrijeme činile Uniju, baš kao što je to i danas slučaj kad ih je 28 (uključujući i Ujedinjeno Kraljevstvo). Godine 2014. udio stranaca je bio primjetno veći. U Njemačkoj je tada živjelo 9,8 milijuna stranaca, u Ujedinjenom Kraljevstvu osam milijuna, u Francuskoj 7,7, Španjolskoj šest milijuna, a u Italiji 5,7 milijuna stranih osoba (<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/indeks.php/>).

Analizirajući vjersku pripadnost najveća kulturna promjena koju su donijele suvremene migracije ogleda se u povećanim muslimanskim zajednicama u Europi. Do sredine 1990-ih u Europi je živjelo između 8 i 10 milijuna muslimana, od čega nekih 3 milijuna u Francuskoj, 2 u Njemačkoj i 1 milijun u Ujedinjenom Kraljevstvu (Castles i Davidson, 2000 prema Mesić, 2002).

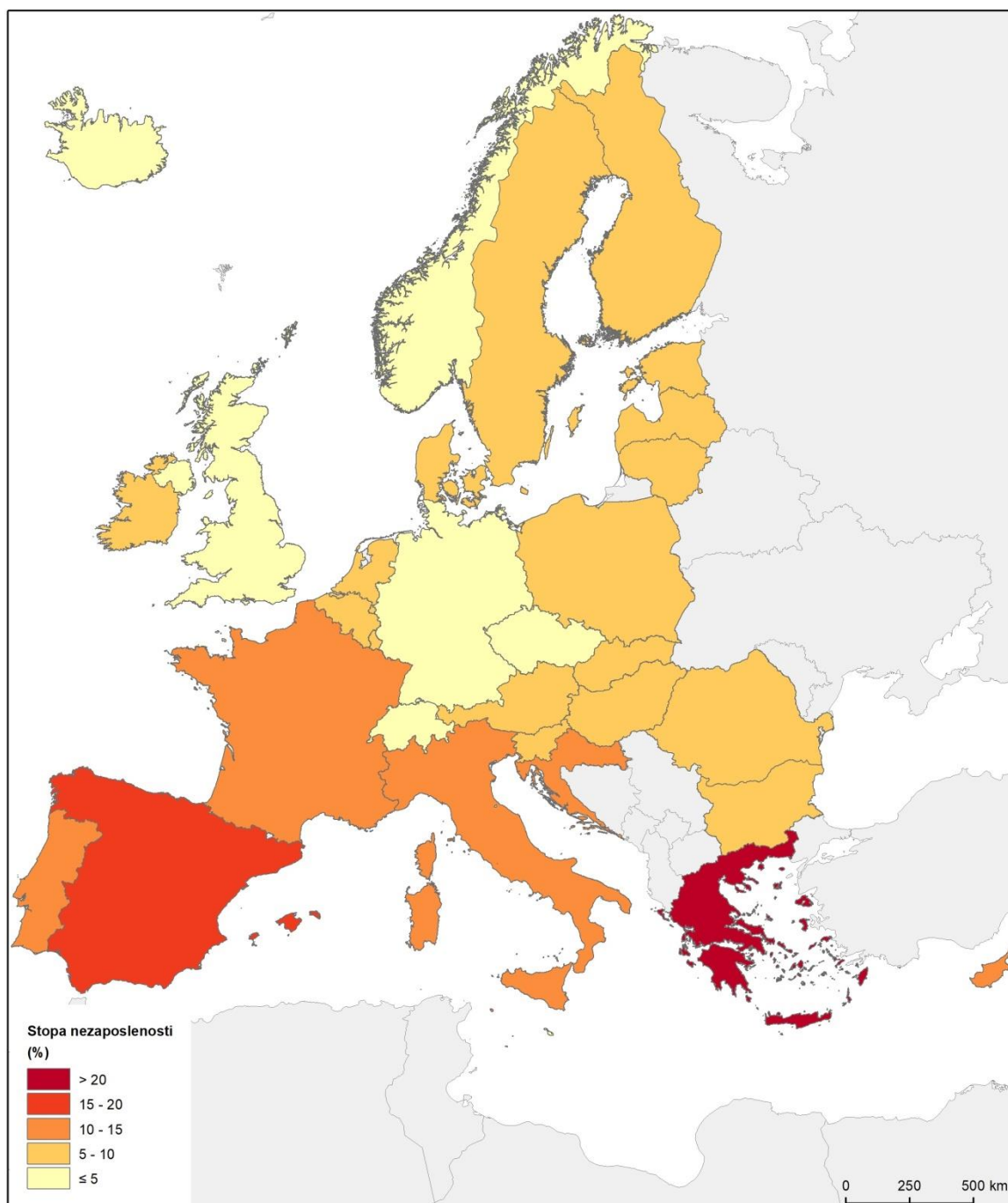
Ugovorom iz Amsterdama 1997. godine, koji je stupio na snagu 1. svibnja 1999., pitanja imigracije i azila stavljena su pod jurisdikciju Unije. Njima je Schengenski sporazum inkorporiran u Ugovor o Europskoj uniji. Ovim ugovorom, koji je probleme migracija i azila stavio u samo središte zajedničke europske politike, članice EU-a proklamirale se svojom spremnošću da suradnji na tom području daju visoki prioritet, pa čak i da se odreknu dijela nacionalnog suvereniteta. U tom se smislu preporučuju: podjela tereta novih izbjeglica; zajednički standard za obiteljske i ekonomske imigrante; zajednički standardi pomoći tražiteljima azila i izbjeglicama; ujednačavanje građanskih prava državljanima i imigranata; ublažavanje uvjeta za dobivanje državljanstva; unapređenje političke participacije imigranata; i ukidanje diskriminacije, osobito u području stanovanja i zapošljavanja (Angedendt, 1999 prema Mesić, 2002).

4.1. Potrebe za radnom snagom

Kako bi se usporilo starenje stanovništva, EU će morati povećati sudjelovanje mladih i starijih radnika na tržištu rada, pri čemu će ključnu ulogu imati mobilnost i migracija. To je glavni zaključak zajedničkog izvješća Komisije i OECD-a o Usklađivanju gospodarske migracije s potrebama tržišta rada koje je objavljeno u rujnu 2014. godine.

Povjerenik za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje László Andor izjavio je: „U zajedničkom izvješću s OECD-om dane su vrijedne smjernice o ozbiljnim demografskim izazovima koji su pred nama. Osiguravanje pravedne mobilnosti radne snage u EU-u, bolje osposobljavanje radi smanjenja nedostatka stručnih vještina, osiguravanje dostojnih radnih uvjeta te bolja integracija radnika koji nisu državljani EU-a mogu biti dio rješenja za starenje stanovništva i budući manjak kvalificiranih radnika na europskom tržištu rada.”

Povjerenica za unutarnje poslove Cecilia Malmström izjavila je: „Današnja je stvarnost da mnoge države EU-a ne mogu zadovoljiti potrebe tržišta rada isključivo domaćom radnom snagom. Nije pitanje trebaju li nam migranti, nego kako možemo iskoristiti prednosti migracije. Za to su nam potrebne otvorene, transparentne i realne politike kojima se aktivno zagovaraju integracija i snažno političko vodstvo.” (izvješće EU Komisije, 2014.).

Sl. 3. Stopa nezaposlenosti u državama članicama EU i EFTA-e 2016. godine

Izvor: Eurostat (2017)

Relativno niska stopa nezaposlenosti Republike Njemačke od 4,1 %, Ujedinjenog Kraljevstva od 4,8 % i Švicarske 4,7 % govori nam kolika je potreba za radnom snagom u tim gospodarski vrlo snažnim zemljama. Italija s 11,7 % i Francuska s 10,1 %, koje su također odredišta za velik broj imigranata, imaju srednju razinu nezaposlenosti i to prvenstveno među mladom populacijom do 15 do 24 godina starosti (Italija 37,8 %, Francuska 24,7%). Veliki postotak mlađeg (nezaposlenog) stanovništva tih zemalja upravo čine pripadnici imigranata i potomaka

prethodnih valova imigracije. Španjolska (19,6 %) i Grčka (23,6 %) pripadaju gornjim razredima nezaposlenosti EU/EFTA-e te im je svaki novi imigrant vjerojatno veliko opterećenje za državni proračun (Eurostat, 2017).

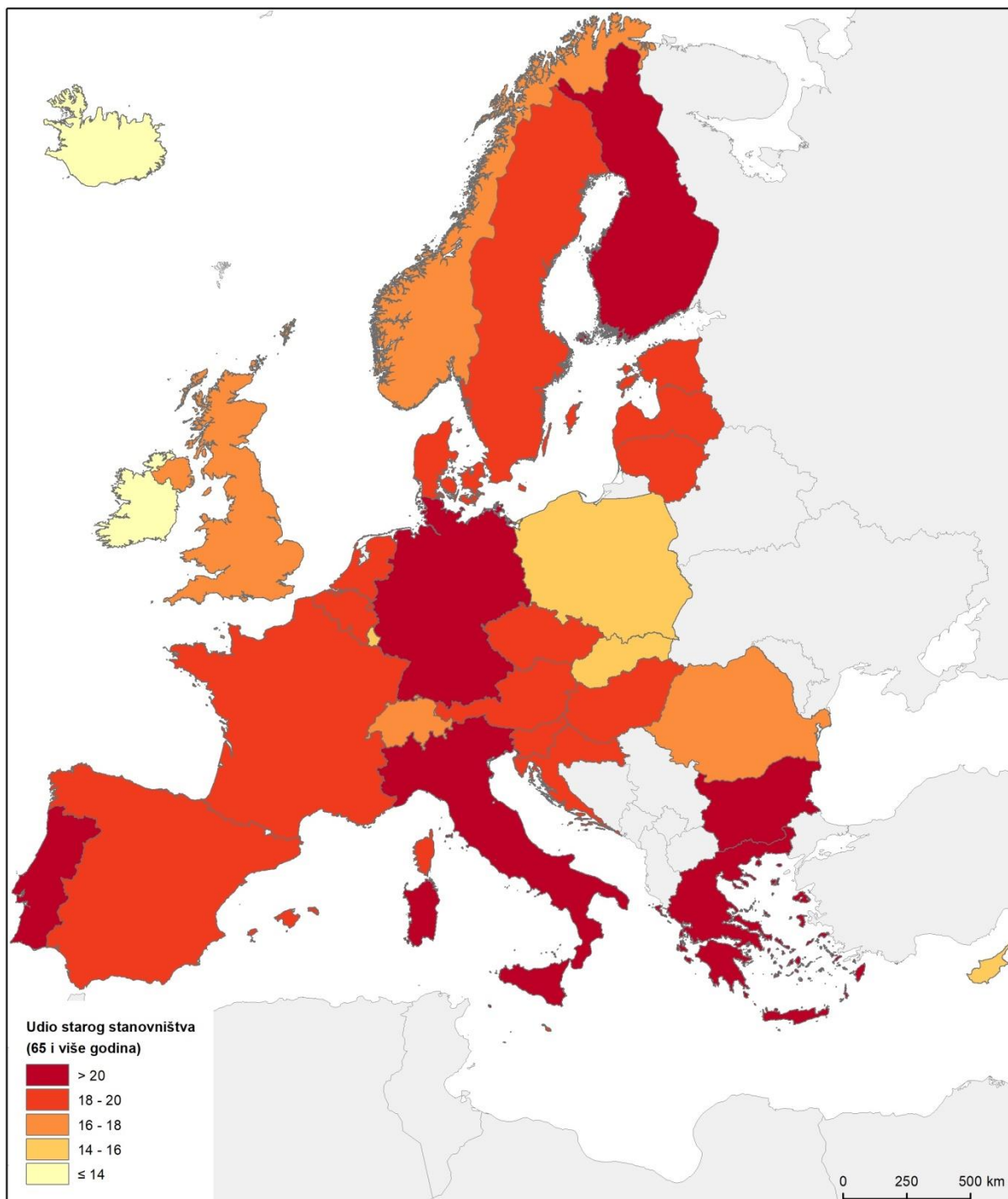
Direktor OECD-a za rad i socijalna pitanja Stefano Scarpetta rekao je: „Nekima bi moglo biti neobično što govorimo o usklađivanju gospodarske migracije s potrebama tržišta rada kada se mnoge europske zemlje suočavaju s trajnom nezaposlenošću i rastućim negodovanjem zbog migracija. Europa bi već bila u boljoj situaciji da se učinkovitije iskorištavaju stručne vještine migranata. Uspješna integracija migranata i njihove djece te učinkovitiji sustavi za upravljanje migracijama na tržištu rada koji odgovaraju stvarnim potrebama nužni su za jačanje socijalne kohezije i povećanje europske konkurentnosti.” (izvješće EU Komisije, 2014.).

Predviđa se da će u Europi između 2013. i 2020. godine broj radno sposobnog stanovništva (15 – 64) pasti za 7,5 milijuna (-2,2 %), a istodobno u istom omjeru rasti u svim zemljama OECD-a. Prema scenariju s nula migracija, predviđa se da bi broj radno sposobnog stanovništva u 28 država članica EU-a još više pao, za čak 11,7 milijuna (-3,5 %) do 2020. godine.

Posljedice nisu samo demografske. Budući da je tržište rada dinamično i da se zanimanja mijenjaju, jer se mijenja gospodarska struktura europskih zemalja, manjak stručnih vještina i njihova neusklađenost s potrebama na tržištu rada postat će ključni problemi u EU-u. Prema istraživanju europskih poduzeća iz 2013. godine agencije Eurofound, 40 % poduzeća u EU-u ima poteškoća s pronalaženjem kvalificiranih radnika unatoč stagnaciji na tržištu rada. Općenito govoreći, dostupni dokazi ukazuju na to da će se u većini zemalja OECD-a u sljedećem desetljeću na tržištu rada tražiti specifična zanimanja za koja su uglavnom potrebni visoko kvalificirani radnici, ali i oni sa srednjim stupnjem kvalifikacija.

U tom se kontekstu u zajedničkom izvješću EU-a i OECD-a iznose tri međusobno dopunjujuća politička rješenja:

1. poticanje mobilnosti radne snage unutar EU-a radi osiguravanja bolje raspodjele vještina;
2. bolja integracija migranata koji nisu državljani EU-a radi pametnijeg iskorištavanja njihovih vještina;
3. privlačenje kvalificiranih migranata potrebnih na tržištu rada u EU-u (izvješće EU Komisije, 2014.).

Sl. 4. Udio stanovništva starijeg od 65 godina u državama članicama EU i EFTA 2016. godine

Izvor: Eurostat (2017)

Iz prethodnog grafičkog prikaza možemo zaključiti da je stanovništvo Europe, u odnosu na ostale kontinente, staro. Gospodarski jake zemlje EU, Njemačka, Italija, Francuska, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo imaju negativnu prirodnu promjenu, a veliki broj radnih mjesta potrebnih za održavanje njihovog ekonomskog sustava. S obzirom da spomenute, a i

druge zemlje kontinenta, vlastitim stanovništvom nisu u stanju popuniti radna mjesta njihovih industrija i usluga, primorane su „uvoziti“ radnu snagu iz svojih bivših kolonija, ali i onih zemalja koje to nisu bile.

Očigledan je doprinos mobilnih radnika u EU-u globalnom rastu zaposlenosti: osobe koje se kreću unutar država članica EU-a imaju višu stopu zaposlenosti (68 %) od državljana zemlje domaćina (64,5 %). Osim toga, mobilnošću unutar EU-a, pri čemu se radna snaga i vještine prenose iz regija i zemalja u kojima je manja potražnja u zemlje u kojima je potražnja veća, učinkovitije se iskorištavaju ljudski resursi. U izvješću se navodi da će za daljnje uklanjanje prepreka mobilnosti biti potrebno političko djelovanje. Za poticanje mobilnosti radne snage unutar EU-a bit će neophodni i snažniji alati za usklađivanje vještina te bolje promicanje učenja jezika (izvješće EU Komisije, 2014.).

Ta politika ima i svoje loše posljedice za pojedine zemlje Unije, jer radna snaga koju su oni školovali odlazi u druge razvijenije države. Odlaze i čitave obitelji te matične zemlje gube stanovništvo i radnu snagu što usporava njihov razvoj i dovodi do manjka nekih potrebnih zanimanja. To ima i negativne psihološke pa i političke posljedice za zemlje emigracije. Hrvatska spada u takve zemlje kojoj emigracija olakšava problem nezaposlenosti, ali donosi i brojne negativne posljedice.

Stopa nezaposlenosti državljana zemalja izvan EU-a s prebivalištem u EU-u 2013. godine bila je 12 % niža od prosjeka domaćeg stanovništva (52,6 % prema 64,5 %), a jaz je bio još izraženiji pri usporedbi osoba s visokim obrazovanjem.

U izvješću se ističe da se to znatno neiskorištavanje ljudskoga kapitala može smanjiti pojednostavniti li se priznavanje stranih kvalifikacija, a imigrantima se u odredišnim zemljama osigura pristup najučinkovitijim aktivnim programima tržišta rada i jezično usavršavanje prilagođeno njihovim vještinama.

Trenutačno je niska razina migracija kvalificirane radne snage iz zemalja izvan EU-a u većini država članica EU-a, iako su države liberalizirale propise o migraciji. U izvješću se navodi da je razlog tomu prvenstveno sustav zakonskog priznavanja te činjenica da u većini zemalja poslodavci nevoljko zapošljavaju strance. Ističe se nekoliko mogućnosti budućeg djelovanja kao što su postizanje bolje ravnoteže između oslanjanja na potrebe poslodavca i zaštitnih mehanizama te poboljšanje alata za usklađivanje kako bi se poslodavcima omogućilo da prepoznaju potencijalne radnike migrante, uključujući strane studente (izvješće EU Komisije, 2014.).

Iako se u prethodnom tekstu govori o tome kako poslodavci nevoljko zapošljavaju strance, ipak postoje oni poslodavci koji, pri zapošljavanju, daju prednost imigrantima koji potom često nisu legalno zapošljavani. Jedan od razloga njihovog zapošljavanja su financije, odnosno izbjegavanje plaćanja poreza.

Ilegalni radnici mogu opstati samo ako ih traže ilegalni poslodavci u sektorima skrivenog gospodarstva, i zato je svaka službena kontrola migracijskih tokova nedjelotvorna dok postoji strukturna potreba na tržištu rada i interes pojedinih sekcija kapitala za jeftinom i obespravljenom radnom snagom. Migracijski tokovi teku i dalje, zahvaljujući postojanju velikih migrantskih zajednica u imigracijskim društvima koje stvaraju raznolike mreže za međusobnu pomoć i prihvat novih migranata, svojih zemljaka. Migranti se oslanjaju ne samo na formalne poticaje tržišta rada već i na neformalne informacije svojih rođaka i poznanika na mogućim odredištima. Zato će se migracijski tokovi lakše nastaviti tamo gdje postoje snažne migrantske zajednice sa svojim mrežama, nego u zemljama gdje takve mreže ne postoje (Mesić, 2002).

Nije sporno, da glavne uzroke tekućih migracijskih pritisaka na Europu treba tražiti u zemljama slanja migranata; u njihovim ekonomskim i političkim poteškoćama ili demografskom rastu. Međutim, usmjerenost na vanjske potisne faktore skreće pozornost važnih unutarnjih ekonomskih, socijalnih, i političkih privlačnih faktora, također odgovornih za nastavak imigracije. Prvo, time što su zapadnoeuropske države danas domaćini znatnih imigrantskih zajednica, važni imigracijski kanali već su otvoreni, barem za (ograničeno) spajanje obitelji, pa dijelom i za neovlaštene imigracije (koje slijede trag legalnih). Drugo, tržišta rada u Zapadnoj Europi i dalje su djelomično ovisna o imigrantskim radnicima, unatoč nezaposlenosti. Tekuća se potražnja s jedne strane tiče visokokvalificiranih stručnjaka, a s druge, nekvalificiranih manualnih radnika (što indicira segmentaciju tržišta rada). Treće, starenje stanovništva i opadanje prirodnog prirasta bilo bi još dramatičnije bez imigracije. Poslijeratno europsko migracijsko iskustvo, ako ništa drugo, pokazuje da je migracije lakše pokrenuti nego zaustaviti, jer jednom pokrenute imaju tendenciju `lančanog` nastavljanja, čak i onda kad više ne postoje prvobitni poticaji i povoljni uvjeti (Mesić, 2002).

Čak i kad bi se uspjelo bitno popraviti ekonomske i socijalne uvjete u zemljama generiranja migranata, što je teško zamisliti u kontekstu vladajućeg svjetskog ekonomskog poretka, pogrešno je očekivati da bi to imalo neposredne učinke na smanjenje migracijskih tokova.

Postoji mogućnost da uz društvene promjene, ekonomski razvitak može, barem kratkoročno, čak potaknuti vanjske migracije iz neke zemlje (Stalker, 2000 prema Mesić, 2002).

4.2. Upitnost europskog multikulturalizma

Jedan od glavnih uvjeta za uspješnu multikulturalnost je tolerantan suživot između domicilnog i pristiglog stanovništva. Nažalost praksa pokazuje da se spomenuto stanje u društvu ne postiže jednostavno jer se na tražitelje azila sve više gleda kao na lažne izbjeglice, odnosno prikrivene ekonomske migrante. Takvo negativno raspoloženje službenih političkih struktura i medija samo je podgrijalo ksenofobiju domaćeg stanovništva, pa i otvoreno rasističko ponašanje radikalne desnice prema tim ljudima (Mesić, 2002).

Njemački policajac iz svojeg iskustva zaključuje da je za nemali broj imigranata traženje azila poput odlaska na odmor, s obzirom da cijeli postupak, ovisno o slučaju, traje od tri do šest mjeseci za koje vrijeme oni dobivaju spomenuti iznos od 400 eura, smještaj i još neke pogodnosti. Ako se njihov zahtjev za međunarodnom zaštitom odbije, jer nemaju dovoljno opravdan razlog za to, oni s tim novcem u svojoj zemlji mogu živjeti do čak dvije godine (slučaj Kosovara). Nakon određenog vremena oni ponovno pokušaju tražiti azil. Velika većina spomenutih tražitelja azila nemaju opravdane razloge za traženje istog pa ih možemo tumačiti kao lažne azilante ili samo kao ekonomske imigrante. To je jedan od načina kako određena skupina ljudi preživljava u svojim zemljama. Iz prethodno spomenutog on zaključuje kako ljudi znaju biti lukavi te kako je njemačka administracija, koja se bavi imigrantima, spora i neučinkovita u pojedinim slučajevima (Intervju – Njemačka, 2018.).

Imigracija u Ujedinjeno Kraljevstvo počela je ranije nego na kontinentu i podvrgnuta je ranijoj kontroli. Kontrola i ograničenje migracija uvedene su Zakonom o imigraciji iz Commonwealtha 1962. godine, i dalje zaoštreno Imigracijskim zakonom iz 1971., i to zbog socijalnih razloga. U podlozi je bio strah od rasnih napetosti i sukoba s imigrantima, za koje se vjerovalo da se zbog rasnih, vjerskih, jezičnih i običajnih razlika ne mogu asimilirati u britansko društvo (Mesić, 2002).

Domicilno stanovništvo često strane radnike uzima zdravo za gotovo i ne primjećuje njihov doprinos društvu. Potonje moglo se, i još uvijek se može naći relativno najviše na monotonim i nezdravim poslovima. U vrijeme produžene konjunktore i nestašice radne snage domaći su radnici, uz pomoć sindikata, došli u poziciju da takve poslove mogu odbiti. Imigracija stranih

radnika omogućila je daljnji ekonomski rast zapadnoeuropskih gospodarstava i socijalnu promociju domaće radničke klase. Ubrzana akumulacija kapitala, dobrim dijelom rezultat rada imigranata, bila je realna pretpostavka za prestrukturiranje europske privrede i radnih procesa. U novije vrijeme glavni je naglasak prebačen na automatizaciju i kontinuirane proizvodne procese, u kojima je kvantitativna potreba za radnom snagom manja, ali su kvalitativni zahtjevi (obrazovanje i stručnost) često veći. U ovoj fazi manja je potražnja za tipom rada koji pružaju migranti. Strani su radnici bili vitalni za ubranu akumulaciju kapitala, koja ih sada čini suvišnima (Castells, 1984 prema Mesić, 2002).

Postojeći oblik upotrebne vrijednosti migracijske radne snage uvelike je proizvod njene prethodne i sadašnje deprivilegirane pozicije u etnički stratificiranoj podjeli rada. Osim ekonomskim, društvena marginalizacija i segregacija je i kulturološki uvjetovana kolonijalnim hegemonističkim iskustvom Europljana. Oni su naglašavali svoju zajedničku distinktivnost od podčinjenog stanovništva, utemeljenu dijelom na fenotipskim obilježjima, pridajući tim razlikama vrijednosti, koje su (u njihovim vlastitim očima) legitimirale odnose superiornosti i inferiornosti. U sadašnje vrijeme sličan je obrazac kulturalnog kodiranja prenesen na strane radnike s periferije (našeg kontinenta i onih koji su stigli s drugih). „U stvari, upravo karakteristike koje su ta ljudska bića činila pogodnima za rad, pretvorile su ih u nepoželjne iz perspektive članstva u društvu primitka.“ (Zolberg, 1989 prema Mesić, 2002). Zapadnoeuropski kapitalizam u vrijeme konjunktura uvezio je znatne kontingente najvitalnije radne snage. Uvlačeći je u monotone, razdrobljene radne procese, izolirajući migrante u „okupacijskim getima“ sam je pridonio prvo dekvilifikaciji migrantskih radnika u širokim razmjerima, pa onda i eroziji svake kreativnosti i profesionalne pokretljivosti (Schierup, 1986 prema Mesić, 2002). Otuda i relativno viša nezaposlenost stranih radnika, mada postoje i drugi razlozi, kao što je sustavna diskriminacija stranaca. Kapital svojom prirodnom težnjom da smanji vrijednost radne snage upotrebom manje zaštićenih imigranata, istovremeno generira potrebu za tim istim tipom rada. Jednom kad je infiltracijski proces difuzije migrantskog rada otišao dovoljno daleko, neke grane industrije ne bi mogle opstati bez prisutnosti stranih radnika. Štoviše, međuovisnost poslova koje drže strani i onih koje drže domaći radnici takva je da bi ukidanje prvih vodilo nestanku drugih (Maillat, 1987 prema Mesić, 2002). Strani radnici su teže pogođeni nezaposlenošću, kako kvantitativno – relativno većim učešćem u nezaposlenom radnom kontingentu, tako i kvalitativno – težim socijalnim položajem, posebno zbog pravne nesigurnosti i opasnosti od izгона ali i, blago rečeno, osjećajem nepoželjnosti u stranoj kući. Strani radnici su svugdje nadzastupljeni među

nezaposlenima u odnosu na njihov udio u ukupnoj radnoj snazi zapadnoeuropskih tržišta rada (Mesić, 2002).

Kod velikog dijela stanovništva, i posebno kod nezaposlenošću ugroženih radnika, stvara se dojam da stranci zauzimaju njihova mjesta, odnosno uživaju njihove socijalne beneficije te da bi repatrijacijom stranaca u njihove zemlje porijekla domaći radnici dobili radna mjesta, a nezaposlenosti ne bi bilo. No, ksenofobija se ne razvija isključivo na ekonomskoj krizi i nezaposlenosti. Odbojnost i strah od tuđeg i različitog usađena je u duboke slojeve kolektivne svijesti. Strukturalna diskriminacija, koju vlast sistematski provodi, i desno-radikalne ideje s kvaziznanstvenom legitimacijom te na njima zasnovani protuimigrantski pokreti stvaraju opću društvenu klimu u kojoj su za sve nedaće krivi najprije stranci (Mesić, 2002).

U Njemačkoj ljudi gledaju za što tko (npr. susjed) dobiva novac. Prema njemačkom zakonu svi nezaposleni dobivaju jednak novac (naknadu) bez obzira je li netko prije toga radio 30 godina ili je netom pristigla izbjeglica. Mogli bismo reći da dobivaju osnovnu naknadu za nezaposlene. Ta „jednakost“ stvara nezadovoljstvo među onima koji su dugi niz godina radili u zemlji, plaćali poreze i zatim postali nezaposleni jer dobivaju istu naknadu kao i oni koji su nedavno došli i također imaju status nezaposlenog. I to ne smatraju poštenim. Ekstremno desno orijentirane stranke tu činjenicu najčešće uzimaju kao razlog dizanja glasa. To nezadovoljstvo nije samo među biračima spomenutih stranaka već i među ostalim građanima koji cijeli život rade i plaćaju poreze državi. Istina je da prve dvije godine potonji dobivaju veću socijalnu naknadu s obzirom na zadnje prihode, no nakon tog razdoblja i oni dobivaju samo osnovnu naknadu. Imigranti dobivaju smještaj, novac, prekvalifikaciju te čak i posao (ovisno o njihovom statusu). Nezadovoljne političke stranke smatraju da se njemačka politika treba promijeniti, no one same ne nude rješenja za to (Intervju – Njemačka, 2018).

Ukidanjem diskriminacije u području stanovanja spriječila bi se, odnosno ublažila getoizacija. To također vrijedi i za zapošljavanje jer zapošljavanjem stranaca u, za domaće stanovništvo nepoželjnim djelatnostima, koja su uglavnom slabije plaćena djelomično će se spriječiti njihovo doseljavanje u društveno degradiranim kvartovima gdje je cijena kvadratnog metra niža.

Kapital i država koriste nezaposlenost kao pritisak i na domaće i na strane radnike da discipliniraju i smanje svoje ekonomske i socijalne revindikacije, odnosno da prihvate slabije plaćene, nezdravije i nižestatusne poslove. U mjeri u kojoj su domaći radnici spremni ponovno preuzeti migrantske poslove, povećat će se pritisak na strance da napuste tržište rada

i zemlju koja ih je prihvatila. I obrnuto, u mjeri u kojoj će domaći radnici odbijati neprivlačne poslove, ostajat će potreba za raspoloživim imigrantima, pa i novim (privremenim) migrantima. I jednom i u drugom slučaju socijalna napetost i konkurencija između domaćih i stranih radnika koristi kapitalu: u ekonomskom smislu tako što mu olakšava obaranje ili barem zadržavanje rasta najamnina i provođenje prestrukturacije proizvodnje; u političkom smislu tako što se industrijski sukob premješta unutar radničke klase same (Mesić, 2002).

4.3. Problem integracije imigranata

Stanovništvo iz bivših britanskih kolonija, koje će se pojaviti u Ujedinjenom Kraljevstvu nakon Drugog svjetskog rata, nije formalno imalo status (radnih) migranata, budući da su ti ljudi posjedovali jedinstvenu britansku putovnicu za sve državljane Commonwealtha. Stoga su se pojavili ne kao problem stranih imigranata na tržištu rada, nego kao problem (ne)prihvatanja pojedinaca i grupa s rasnim obilježjima i pripisanim rasnim inferiornim karakteristikama od strane društva primitka. Predrasude i stav superiornosti naspram domorodaca crne i smeđe „rase“ razvili su britanski kolonijalni upravljači. U kolonijama je to bio prirodan odnos osvajača i gospodara prema pokorenim narodima. Sada međutim, „kolonijalci“ dolaze u metropolu kao formalno ravnopravni građani, koji unatoč tome doživljavaju razne oblike strukturalne diskriminacije i odbacivanja: od tržišta rada, preko obrazovanja do stanovanja (Mesić, 2002).

S ranim problemima integracije, diskriminacije i neprijateljstva radikalnih skupina s kojima se strani radnici i njihove obitelji suočavaju, javljaju se i prve domaće grupe solidarnosti sa strancima, u formalnom i neformalnom vidu, u cilju zaštite njihovih ljudskih, a kasnije građanskih i političkih prava. U novije vrijeme težište aktivnosti tih grupa usmjereno je na kritiku restriktivne imigracijske, osobito azilantske politike. U takve proimigrantske nevladine organizacije spadaju, primjerice: pokret za crkvenu zaštitu (*sanctuary movement*) u Ujedinjenom Kraljevstvu; grupe za zaštitu ilegalnih imigranata (*sans-papier*), *SOS-Racisme* i *France Plus* u Francuskoj; pokret protiv rasizma i ksenofobije u Belgiji; i *Vluchtelingen Werk*, grupa za tražitelje azila u Nizozemskoj...(Mesić, 2002).

Također, u Europi djeluju i organizacije čiji je cilj održavanje njene multikulturalnosti, ali i oživljavanje kulture pojedinih naroda koji su nekoć u većem broju postojali na tlu kontinenta. Jedna od njih je i PAIDEIA, čija suosnivačica Barbara Lerner Spectre ([28](http://www.paideia-</p></div><div data-bbox=)

eu.org/about/organization/staff/) smatra kako Europa još nije „naučila“ biti multikulturalna. Misli da se transformacija Europe treba dogoditi te da njeno stanovništvo, odnosno društvo više neće biti jednolično (monolitno) kao što je to bilo u prošlom stoljeću. Prema njoj, Europa trenutno ulazi u razdoblje multikulturalnosti i smatra da će to biti golema promjena za kontinent, koji bez spomenute transformacije neće uspjeti „preživjeti“ (www.youtube.com/watch?v=MFE0qAiofMQ).¹

S produženjem boravka, slabljenjem „mita o povratku“ te suočavanjem s problemima integracije počinju se organizirati i sami imigranti. Različiti oblici etničke svijesti igraju glavnu ulogu u oblikovanju obrazaca manjinske političke participacije i mobilizacije. Castles i Davidson razlikuju nekoliko oblika, koji u osnovi odgovaraju različitim stupnjevima socijetalne inkorporacije imigrantskih grupa u društvo primitka, mada mogu opstojati paralelno (Castles i Davidson, 2000). Prvi obrazac formira se oko domovinske politike (politike vezane uz zemlju porijekla), koja se u ranijoj fazi migracija i očekivanog povratka migrantima nadaje relevantnijom. Takvo domovinsko organiziranje, kulturno ili političko, često su podržavale i poticale domovinske vlade, nastojeći sačuvati lojalnost migranata. Različite domovinske političke stranke, otvoreno ili prikriveno, nastojale su formirati svoje ogranke među emigrantima. S vremenom migranti uglavnom preusmjeruju svoj interes prema društvenom i političkom životu zemlje u kojoj žive, ali su poznati i slučajevi trajnog pa i transgeneracijskog interesa nekih migrantskih iseljeničkih grupa, ili barem njegovih dijelova, za utjecanje na domovinsku politiku.

Drugi obrazac etničke politike tiče se imigrantskog organiziranja u radničkom pokretu. Kako smo vidjeli, neki od radnika migranata bili su nekvalificirani, ili im kvalifikacije nisu priznavane, i zapošljavali su se na nekvalificiranim i neprestičnim poslovima. Odnos snažnih domaćih sindikata prema došljacima nije u svim zemljama primitka bio jednak i teško ga je generalizirati. Ipak moglo bi se uvjetno tvrditi da u početku sindikati nisu bili skloni uključenju stranih radnika. S vremenom, u tome će većinom naći vitalan interes. Štoviše, da

¹ Spomenuta organizacija jedna je od onih koje imaju uspostavljenu korespondenciju s državom Izrael, ekonomsko-vojno-politički vrlo moćnom i na našem kontinentu poštovanom zemljom, koja se po paritetu kupovne moći po stanovniku nalazi uz bok imigrantskih zemalja kao što su Španjolska i Italija (IMF, World Bank). Sveta zemlja odbija primitak afričkih imigranata koji dolaze iz Eritreje i Sudana jer ih smatra ekonomskim imigrantima. Dotični su vjerojatno vrlo slični onima što pristižu u EU u potrazi za sigurnijim životom, bilo da bježe od progona i smrti, bilo u potrazi za poslom. Premijer Netanyahu je nazvao afričke imigrante prijetnjom za izraelsko društvo i židovski karakter zemlje. Izrael je dosada deportirao oko 20 000 imigranata, a trenutno ih u zemlji ima oko 38 000 i još 1420 njih u zatvorima. Oni koji ne napuste zemlju do kraja ožujka 2018. bit će sprovedeni u zatvore. No država nudi relativno velikodušnu ponudu svakom ilegalnom useljeniku koji se odluči napustiti Izrael, po 3500 američkih dolara i avionsku kartu za Ruandu ili Ugandu (<https://www.reuters.com/article/us-israel-migrants/israel-offers-to-pay-african-migrants-to-leave>).

bi privukli strane radnike neki sindikati uvode i elemente politike multikulturalizma – formiraju sekcije za različite jezične grupe, ili postavljaju dvojezične sindikalne zastupnike.

Prisutnost stranaca i proširenje njihovih građanskih i osobito manjinskih prava izaziva otpor pa i otvoreno neprijateljstvo dijelova domaćeg stanovništva, koji mogu pokrenuti i rasističke pokrete. I to je etnička politika, premda ponajprije s negativnim predznakom. Neke desne radikalne političke stranke grade svoj politički *image* ponajprije na antiimigrantskoj politici primjerice *Front National* u Francuskoj, ili *Republikaner* i *Deutsch Volkunion* u Njemačkoj. Na suprotnoj strani su anti-rasistički pokreti. Njih obično čine labave koalicije različitih organizacija, od kulturnih do političkih i vjerskih, ali i sindikati, crkve, lijeve stranke i organizacije. Pri tome ne postoji nužna ili prirodna veza između antirasizma i različitih lijevih političkih opcija, ili radničkog pokreta. Primjerice, australski sindikati i laburisti branili su do početka 1960-ih rasističku imigracijsku politiku „bijele Australije“ (Mesić, 2002).

Otežana je komunikacija novopridošlih i domaćih stanovnika zbog obostranog nepoznavanja jezika, ali i zbog toga što obje strane uglavnom ne poznaju kako druga kultura funkcionira. Spomenuto ne samo da otežava odnose, već ih i ne omogućava te se pripadnici istog naroda ili slične kulturne pozadine drže (druže i žive) zajedno odnosno odvojeno od drugih. Jedna od posljedica toga je i ta što lokalno stanovništvo više pridaje pažnju ako imigrant počini kazneno djelo nego Nijemac. U njihovim očima su svi imigranti potencijalni kriminalci. Prema jednom istraživanju u Njemačkoj ipak je došlo do povećanja kriminalnih aktivnosti među muškim mlađim izbjeglicama (Intervju – Njemačka, 2018).

Sustavno ekonomsko, socijalno i kulturno isključivanje iz glavnih tokova većinskog (domaćinskog) društva i gubitak nade u uspješnu integraciju može navesti manjinske grupe da svoju borbu za društveno priznanje preusmjere, iz nastojanja na inkorporaciji prema stvaranju zasebnog grupnog identiteta. Time se teži jednom autonomnom enklavskom socijalnom, a po mogućnosti i fizičkom prostoru u neprijateljskom okruženju. Sa stvarnim nestajanjem strukturalne diskriminacije može doći i do opadanja kulturnog separatizma (Castles i Davidson, 2000 prema Mesić, 2002).

Zbog preraspodjele imigranata prema kvotama koje se određuju prema površini i broju stanovnika saveznih zemalja Njemačke svaka od njih prima onoliki broj imigranata koliki ne utječe drastično na život lokalnog stanovništva. Tako se također nastoji spriječiti njihova koncentracija na jednom području. Prošlogodišnjih (2017.) 187 000 imigranata bilo je raspodijeljeno po svim saveznim državama (Intervju – Njemačka, 2018).

Njemački sugovornik je izjavio da integracija imigranata prvenstveno ovisi o tome odakle dolaze, odnosno iz kakvih kulturno-religijskih područja stižu, jer oni imigranti koji su religiozni uglavnom žele takvi i ostati, a oni sa sekularnom pozadinom su otvoreniji i kao takvi lakše se otvaraju društvu u koje stignu (Intervju – Njemačka, 2018). Problem nastaje kad religija pristiglih nije kompatibilna s onom domicilnog stanovništva.

Bez obzira u kakvom sastavu dolaze, kao samci ili kao obitelj, postoje oni koji su voljni integrirati se u društvo, pohađati škole, ići na fakultete, zaposliti se, raditi osam sati dnevno (40 tjedno). Takva su i njihova djeca. Ali postoje i oni kojima to nije prioritet. Oni koji se žele integrirati ulaze vrlo odlučno u taj proces jer žele uspjeti u novom društvu i ne žele primati socijalne doplatke i tako biti na teret novoj domovini. Sugovornik smatra da je odnos onih koji se žele integrirati u odnosu na oni koji se ne žele 40 : 60. Za ove potonje kaže da se ili ne žele integrirati ili ih treba dodatno motivirati (kaznama i nagradama). Mnogi imigranti ne znaju jezik domaćina pa s njima treba surađivati i potaknuti ih odnosno savjetovati kako da u novom društvu postignu ono što ih zanima te ih po mogućnosti za svaki korak u napretku integracije nagraditi (Intervju – Njemačka, 2018).

Prema njegovom mišljenju, novopridošle ljude trebalo bi što prije zaposliti tako da počnu zarađivati za svoje potrebe i plaćati poreze zahvaljujući kojima se dobivaju sredstva za izgradnju potrebnih infrastruktura (škole, prometnice, zdravstvo,...) te kako bi se smanjila socijalna davanja namijenjena onima koja opterećuju državni proračun. Kad im se odobri azil, imigranti dobivaju dozvolu za privremeni boravak i mogućnost zaposlenja. U slučaju potonjeg oni prestaju dobivati socijalna davanja te počinju plaćati poreze (Intervju – Njemačka, 2018).

4.4. Problem GETO-izacije

Iako sama riječ geto podsjeća na prošla vremena slični društveno-urbanistički oblici postoje na našem kontinentu.

Zorbaugh utvrđuje da se u socijalne punktove oko kojih se može organizirati komunalni život mogu ubrojiti crkva, škola i obitelj. Nepostojanje zajednice onemogućava provođenje bilo kakve socijalne akcije, a svaka politička akcija će biti represivna.

Prema Zorbaughu prostorna definicija zajednice nije dovoljna da bi se neko područje moglo nazvati zajednicom, odnosno ono ne postaje zajednica samim tim što su institucije i ljudi raspoređeni na teritoriju ili zbog toga što dijele iste ili slične interese. Još se manje može govoriti o postojanju zajednice ako je ona definirana samo političkim elementima. „Neko područje postaje zajednica jedino kroz zajedničko iskustvo ljudi koji tu žive, što rezultira time da oni postaju kulturna grupa koja ima tradiciju, sentimente, težnje, zajedničke uspomene, odnosno ona se pretvara u centar vjerovanja, osjećaja i akcije. Zajednica je lokalno područje u kojem ljudi koriste isti jezik, podvrgavaju se istim običajima, osjećaju manje ili više iste sentimente i djeluju pod istim impulsima“. Autor dodaje još jedan element, a to je stupanj izloženosti pripadnika zajednice (zajedničkim) problemima. Istraživačko iskustvo pokazuje da što je stupanj izloženosti neke zajednice, koja okupira određeno područje, više izražen, razina konsenzusa, koherentna akcija, stvaranje osjećaja „mi“, može se češće očekivati, a vrijedi, naravno, i obrnuta relacija. Ako se prihvati Zorbaughova definicija zajednice, jasno je da razni programi „rehabilitacije“ pojedinih zajednica, provođenje parcijalnih socijalnih akcija ili ukupne socijalne politike na pojedinom području, moraju doživjeti neuspjeh jer se ne mogu referirati na zajednički osjećaj. Ljudska priroda opire se artificijelnoj organizaciji (Čaldarović, 2012).

Veliki se gradovi mogu proučavati kao mozaici segregiranih skupina ljudi i zajednica koje žele sačuvati svoje karakteristike u okviru geta. Geto u tom smislu nije pejorativan izraz, koji prije svega referira slam i njegove današnje (ondašnje) karakteristike, nego se najbolje može objasniti kao specifičan slučaj tzv. prirodnog područja u smislu doktrine Čikaške škole urbane sociologije. Sa sociološkog stanovišta geto je interesantan prije svega zbog toga što predstavlja produžen slučaj socijalne izolacije. „Geto se može promatrati kao oblik akomodacije različitih populacionih grupa kroz koji je efektivno jedna grupa subordinirala drugu“. Povijest geta je povijest jedne specifične institucije pa, kao i u svakoj drugoj zajednici, i tu dolazi do postupne specijalizacije i funkcionalizacije ponašanja koje proistječe iz podjele rada. Razvoj zajednice dovodi do razvoja niza socijalnih procesa koji vezuju život zajednice za prostor i običaje koji se u zajednici razvijaju (Wirth, 1956 prema Čaldarović, 2012).

Geto je nastao kao institucija koja je omogućavala da jedna socijalna grupa relativno nesmetano zadrži tradicionalno ponašanje u promijenjenim uvjetima. Pokušaj „izlaska“ iz geta najčešće završava pojavom dobro poznatog tipa „marginalnog čovjeka“ izgubljenog između dviju kultura od kojih nijednoj ne pripada potpuno.

Wirth, kao i Zorbaugh, osnovne razloge raspada geta nalazi prije svega u kontaktima s „vanjskim svijetom“. Kontakti snose osnovnu krivicu za „otkrivanje geta“ kao nečega što ima pejorativno značenje. Ljudi su otkrili da postoji geto u kontaktima s vanjskim svijetom. „Otkrivanje geta“ dovelo je do toga da su se mnogi, želeći poboljšati svoj socijalni status, počeli iseljavati iz geta. Wirth ističe da je izolacija pojedine etničke skupine slična izolaciji osobe koja je usamljena iako se nalazi usred gomile (Wirth, 1956, Zorbaugh, 1976 prema Čaldarović, 2012).

Problem getoizacije u Njemačkoj pojavljuje se u velikim gradovima kao što su Berlin i Hamburg gdje se pripadnici raznih naroda okupljaju u svojim zajednicama na jednom području. Na primjer Arapi koji žive u „svojim“ kvartovima gdje dominiraju s oko 80 % ukupne populacije žive u čvrsto povezanoj zajednici zbog čega im se teško integrirati u njemačko društvo. Oni nastavljaju živjeti dosadašnji način života u drugoj zemlji te ne vide Njemačku kao svoju domovinu. U takvim je uvjetima otežana komunikacija i suživot s domicilnim stanovništvom. U spomenutim četvrtima otvaraju se restorani i dućani (prvenstveno prehrambeni) s robom uvezenom iz države njihovog porijekla. Brojni stanovnici tih „enklava“ žele konzumirati hranu koja je uzgojena, odnosno pripremljena na poseban način, prema određenim religijskim propisima² (Intervju – Njemačka, 2018).

Jedna od prepreka u integraciji stranaca (imigranata) njihovo je teritorijalno grupiranje. Zato se njihova nejednaka distribucija, tipična i za druge zemlje, smatra u Danskoj jednim od glavnih integracijskih problema. Stoga je 1998. godine donesen zakon koji obvezuje imigrante da najmanje tri godine ostanu u mjestima koja su im određena; u protivnom, suočeni su sa značajnim gubitkom financijske pomoći. Istim zakonom primarna odgovornost za integraciju stranaca prenijeta je na općinske vlasti. Jedan od njihovih zadataka, preko alokacije javnog i privatnog stanovanja, odnosi se na izbjegavanje prostorne koncentracije imigranta. Imigrantska djeca mogu se upisati u javne ili privatne škole kao i domaća te dobivati privatnu pomoć. Trajni rezidenti, poput državljana, imaju pravo na obrazovanje i mogu pohađati tečajeve danskog jezika i društva. Napokon, stranci koji u zemlji žive dulje od tri godine dobili su još 1981. godine aktivno i pasivno biračko pravo na lokalnim izborima (Mesić, 2002).

² Primjer Berlina – Kreuzberg – jaka turska zajednica (stvorena krajem šezdesetih godina) gdje je doživljaj malog Istanbula – dućani, restorani, gdje turske obitelji i danas žive u velikim i čvrstim klanovima s brojnim potomstvom (Intervju – Njemačka, 2018).

4.5. Jezik kao odrednica identiteta

Jezik je središnja komponenta ljudskog identiteta. Kada čujemo nekoga kako govori, odmah stvaramo pretpostavke o spolu govornika, obrazovanju, dobi, zanimanju i porijeklu. Osim ovih individualnih stavki, jezik je moćan simbol nacionalnog i etničkog identiteta (Spolsky, 1999 prema Abramac, 2016).

Jezični kod i sadržaj je svojevrsan komplicirani odnos između unutrašnje i vanjske interpretacije našeg identiteta. Zajednica obrazaca (eng. communities of practice) je pojam koji predstavlja skupine „čije je zajedničko sudjelovanje u nekoj aktivnosti dovoljno intenzivno da bi tijekom vremena stvorilo repertoar zajedničkog ponašanja“. Pri tomu određene jezične navike (između ostalih) članovi skupine smatraju prikladnijima od ostalih (Eckert i McConnel-Ginet, 1999 prema Abramac, 2016).

Dok su jednojezični govornici ograničeni na izmjenu sadržaja i registra svojeg govora, dvojezični govornici u stanju su izmjenjivati kod, sadržaj i registar svojeg jezika ovisno o situaciji. Govornici koji prihvate identitet određene zajednice koristit će pozitivne obrasce identiteta, dok će oni koji odbijaju identitet zajednice koristiti njegove negativne obrasce kako bi se distancirali od određene zajednice (Bucholtz, 1999 prema Abramac, 2016). Spolsky smatra da jezik nije samo način putem kojeg predstavljamo svoje vlastito shvaćanje onoga što jesmo, on je također način na koji ostali na nas projiciraju svoje vlastite pretpostavke onoga što „moramo biti“.

Identitet i jezik nisu fiksni pojmovi – oba su dinamični, ovisni o vremenu i prostoru (Norton, 1995). Kako percipiramo sebe mijenja se ovisno o zajednici u kojoj se krećemo, omogućujući nam mnogostruke identitete tijekom godina ili kraćih razdoblja. U raspravama o etničkom identitetu mnogi su isticali da jezik nije nužan uvjet identifikacije s etničkom zajednicom (Eastman i Reese, 1981 ili Leibkind, 1999). Osim toga, neka etnička grupa ili pojedinac koji pripada toj skupini može imati simboličnu sponu s određenim jezikom, ali može se koristiti drugim, društveno korisnijim jezikom. Unatoč tomu, najčešće se etnička skupina identificira s određenim jezikom.

Sociolog Goffman u svojim je djelima navodio da se identitet stvara u cijelosti putem diskursa, što čini odabir jezika kojim govorimo najvažnijim dijelom. On također navodi da je osobni identitet definiran time kako nas okolina identificira, a ne kako mi identificiramo sebe. Govornik može pokušati utjecati na to kako ga drugi percipiraju, ali na kraju je uvijek slušatelj taj koji stvara govornikov identitet (Abramac, 2016).

Jezični i nejezični običaji kod pridošlih (imigranata) pod utjecajem su nekoliko ideologija. Jedna od njih je važnost zadržavanja različitosti od ostalih i smisao povezanosti sa svojim precima (Abramac, 2016).

Iz prethodno rečenog možemo zaključiti kako je za imigrante učenje te potom svakodnevna uporaba (na javnim mjestima) jezika kojim se koristi većina pripadnika nacije domaćina bitna za njihovu integraciju i prihvaćanje od strane te većine. To je prvi korak koji bi novopridošli trebali učiniti ako žele nastaviti svoj život u drugoj zemlji. U slučaju da imigranti učine taj korak, domaće stanovništvo dužno im je pružiti mogućnost za lakšu i bolju integraciju u njihovo društvo. Svakodnevna upotreba jezika domaćina na javnim mjestima trebala bi biti obvezna za drugu i treću generaciju imigranata jer bi u protivnom javno korištenje jezika njihovih predaka moglo kod domaćeg stanovništva razviti netrpeljivost prema njima.

Istraživanja u varijacijskoj sociolingvistici i lingvističkoj antropologiji (Le Page i Tabouret-Keller, 1985; Eckert, 2000; Bunin Benor, 2004; Coupland, 2007) smatraju jezik tvorbenim dijelom identiteta. Govornici ne koriste određene jezične varijable samo zato što su dio društvene grupe nego korištenje varijabli, u kombinaciji s višestrukim društvenim i kulturnim običajima, pokazuje i čini njihovu pripadnost grupi. Ukoliko mogu kontrolirati svoj govor, govornici koriste jezik kako bi ukazali na pripadnost različitim grupama, kako bi se izjednačili s određenim ljudima ili razlikovali od nekih drugih. Identitet se stvara zajednički između pojedinca i ostalih, dijelom kroz uporabu i percepciju simboličkih običaja (Eckert 2000). Pridošlice u novoj zajednici mijenjaju način govora, koristeći jezik da bi se smjestili na novom sociolingvističkom području (Abramac, 2016).

Nekoliko autora naglašava vezu između jezika i etničkog identiteta (Cho, 2000; Baker 2001). Osim toga navodi se da je materinski jezik osobito važan aspekt (etničkog) identiteta budući da se oba pojma shvaćaju nepromjenjivima i naslijeđenima pri rođenju (Fishman, 1991). U nekim slučajevima, etnička se pripadnost može smatrati važnim grupnim identitetom u ranom životu; vrijednost i emotivni značaj koji se pripisuju grupi vjerojatno je visok (Halliday, 1975). Međutim, ovo nije univerzalna činjenica zato što se u nekim kulturama druge vrste

identiteta smatraju važnijima, na primjer vjerska pripadnost. Teoretičari novog doba smatraju da je identitet uvjetovan kontekstom. Tako Cohen (2000, u Juspal, 2009), kaže: „*One can be a Muslim in a Mosque, Asian in the street, Asian British at political hustlings and British when travelling abroad, all in a single day.*“ Slijedom toga, identitet unutar i izvan okoline vlastitog doma vrlo je vjerojatno kvalitativno različit. Ovo je osobito izraženo kod adolescenata koji se nalaze u životnom razdoblju kada formiraju novi identitet (Erikson, 1968). Jezik može konstruirati oznaku različitog (adolescentnog) identiteta, može odražavati pripadnost određenoj subkulturi i dati članovima grupe osjećaj različitosti od drugih (etničkih ili dominantnih grupa). Ovakve primjere pokazao je Hewittov (1986) rad na identitetu mlade britanske crnačke subkulture. Njegovi ispitanici govorili su varijantu engleskog koja se razlikovala od standardnog jezika i od kreolizirane varijante engleskog koju su govorili njihovi roditelji (Abramac, 2016).

„Nacija je duša, duhovni koncept. Dvije su stvari koje čine ovu dušu, ovaj duhovni koncept. Jedna je zajedničko vlasništvo nad bogatom baštinom uspomena, druga je današnji sporazum, želja za suživotom, volja za nastavkom vrednovanja baštine koja je zajednički naslijeđena.“ (Renan 1882: 26).

Nacija, drugim riječima, postoji samo u glavi, u uspomenama i volji ljudi koji naciju tvore. Anderson (1983: 6) naciju naziva „zamišljenom političkom zajednicom“.

4.6. Proces integracije u europska društva

Imigranti su i dijaspora svojih naroda i zemlje iz koje dolaze. Zato za njih vrijede i odrednice toga pojma i njene karakteristike.

Pojam dijaspora se često upotrebljava za pripadnike određenog naroda u tuđini, a ono što ju razlikuje od imigranata je njena privrženost domovini. Kada se dijaspora suoči sa asimilacijskom politikom zemlje domaćina, ne asimilira se lako zbog toga što se dijaspora „čiji je osjećaj identiteta prvenstveno definiran grupnom poviješću raseljenja i nasilnog gubitka ne može `izliječiti` stapanjem u novu nacionalnu zajednicu“ (Clifford, 1994:307). Drugi razlog odbijanja asimilacije je taj što dijaspora nastavlja održavati privrženost i praktične veze s domovinom ili s raseljenim zajednicama na drugim lokacijama. U prošlosti pojam dijaspore označavao je čupanje iz korijena, pravne nemogućnosti, opresiju i često bolnu prilagodbu zemlji domaćinu čije je ugošćavanje bilo nepouzđano i kratkotrajno.

Također je označavao prisustvo nove zajednice na stranom tlu koja je svoju prisutnost smatrala prolaznom. U međuvremenu je ta zajednica razvila institucije, društvene obrasce i etnonacionalne i/ili vjerske simbole koji su ju držali na okupu. Ova baština uključivala je jezik, vjeru, sustav vrijednosti, društvene norme i narrative o domovini. Postupno se ova zajednica prilagođavala okolini zemlje domaćina te i sama postala središtem kulturnog stvaranja, čitavo vrijeme, međutim, nastavivši njegovati ideju povratka u domovinu (Abramac, 2016; prema Safran, 2005; prema Dubnow, 1937).

Koncept dijaspore može se primijeniti na one koji dijele šest značajki: (1) dispregiju „iseljeničkih manjih skupina“ ili njihovih predaka „iz originalnog središta na dva ili više strana područja“; (2) zadržavanje kolektivnog sjećanja, vizije ili mita o svojoj prvotnoj domovini; (3) djelomično ili potpuno otuđenje od njihovih zemalja domaćina; (4) težnje za povratkom „pradomovini“; (5) predanost ka „održavanju ili obnovi prvotne domovine“; (6) izvođenju kolektivne svijesti i solidarnosti iz ovog kontinuiranog odnosa s domovinom (Abramac, 2016; prema Safran, 2005).

Dijaspore brojnih naroda obitavaju na području Europske unije, ali i cijelog kontinenta. Ako u obzir uzmemo šest u radu spomenutih značajki dijaspore onda možemo zaključiti kako one ne pridonose društvenom skladu Europe. Posebice se ističe njena treća značajka: „djelomično ili potpuno otuđenje od njihovih zemalja domaćina“. Također, nisu zanemarive ni peta i šesta značajka koja govore o predanosti ka održavanju ili obnovi prvotne domovine te izvođenje kolektivne svijesti i solidarnosti iz kontinuiranog odnosa s njom. Treća značajka podsjeća na pojavu getoizacije, odnosno fizičkog odvajanja od domicilnog stanovništva s ciljem očuvanja čistoće svoje kulture. Peta bi se mogla tumačiti kao slanje novčanih sredstava u zemlju porijekla na štetu zemlje domaćina. Razumljivo je da prva i druga generacija imigranata šalju novac svojim obiteljima u prvotnu domovinu, no svaka sljedeća generacija ne bi trebala činiti isto ako novu domovinu smatra svojom. Također, šesta značajka koja se dotiče kolektivne svijesti govori nam o tome kako glavna struja dijaspore jednog naroda potiče ostale pripadnike na ne prekidanje odnosa s domovinom svojih predaka, nego na njihovom održavanju ili čak jačanju. Ti odnosu mogu biti obostrani, kao npr. u razmjeni svećenstva s ciljem održavanja temeljnog načina vjerovanja s onemogućavanjem procesa reformiranja njihove religije u drugoj zemlji. Takvi „misionari“ onemogućuju pripadnicima svojeg „stada“ da budu odani zemljama u kojima su rođeni, odnosno nacijama čiji su članovi.

Na pitanje: „Koliko uspješna je bila integracija/asimilacija u njemačko društvo onih koji su stigli u zemlju prije deset, dvadeset, trideset i više godina?“, njemački sugovornik opisuje na primjeru Turaka, ali u tu grupu dijelom smješta i one koji su stigli iz zemalja južne Europe. Za njih kaže da dok rade u Njemačkoj dio su njenog društva, no kad dopiju u mirovinu žele se vratiti u svoju domovinu, u potpunosti ili samo tijekom zimskog razdoblja. Npr. Turska obitelj – otac i majka rođeni u Turskoj došli su raditi u Njemačku gdje su proširili svoju obitelj (djeca su im se rodila u toj zemlji). Otac ima čvrsta konzervativna uvjerenja, drži se turskih običaja i želi da mu djeca isto budu takva, a ona pohađaju državne škole i imaju slobodu njemačkog društva kao što su uživanje alkohola sa šesnaest godina, pušenje cigareta, itd.. Osobama druge i treće generacije često je teško opredijeliti se za kulturni identitet zbog s jedne strane čvrstih obiteljskih veza sa zemljom porijekla i njenim običajima te s druge strane njemačkih prijatelja i njihove kulture, s kojom su dobrim dijelom okruženi. Jedna kultura prevladava u njihovim domovima, a mnogo drukčija na ulici i javnim prostorima.

Druga generacija imigranata, koja je rođena u Njemačkoj, mnogo bolje govori nego prva koja je došla raditi i nije išla u njemačke škole, a jezik je učila isključivo u razgovoru sa svojim kolegama na poslu. Pripadnici druge generacije morali su ići u njemačke škole i na taj način, što se tiče znanja i upotrebe službenog jezika, u prednosti su pred prethodnom generacijom. To je jedan od razloga zašto se djeca prve generacije lakše integriraju u društvo te uglavnom postupno zamjenjuju svoje obiteljske običaje onim društva koje ih okružuje.

Oni roditelji koji šalju svoju djecu u javne njemačke škole, omogućili su im da postanu otvoreniji društvu i drugim nacijama. Brojna djeca imigranata idu školu s njemačkom djecom te zajedno igraju nogomet i druge sportove. S obzirom da su rođena u Njemačkoj, većina njih želi se integrirati. Problem se događa kada je obitelj vrlo patrijarhalna i kada djeca moraju poštivati odluke svojih roditelja vezano uz segmente života o kojima bi s našeg europskog stanovišta trebala sama odlučivati. Djecu često nije briga za roditeljske želje jer žele svoj život sličan onome kakav imaju njemački vršnjaci (Intervju – Njemačka, 2018).

Zašto je važno da i djeca imigranata pohađaju opće državne škole i to zajedno s domicilnom djecom možemo shvatiti kroz razmišljanja Emila Durkheima koji kaže:

„Društvo može preživjeti jedino ako među njegovim pripadnicima postoji dovoljan stupanj homogenosti; obrazovanje tu homogenost perpetuiru i jača, učvršćujući u djetetu od samoga početka bitne sličnosti koje zahtjeva kolektivni život.“ (Haralambos, M., Holborn, M., 2002, 777-778).

Bez tih „bitnih sličnosti“ ne bi bili mogući suradnja i društvena solidarnost, pa prema tome ni društveni život. Najvažnija je zadaća za svako društvo pretopiti mnoštvo pojedinaca u jedinstvenu cjelinu – drugim riječima, stvoriti društvenu solidarnost. Ona uključuje privrženost društvu, osjećaj pripadnosti te shvaćanje da je društvena jedinica važnija od pojedinca. Durkheim tvrdi da „dijete, da bi postalo privrženo društvu, mora u njemu osjećati nešto što je zbiljsko, živo i moćno, što dominira osobom i čemu ono također duguje najbolji dio sebe“ (Haralambos, M., Holborn, M., 2002, 777-778)

Isto tako, on smatra da je druga i treća generacija imigranata voljna sklapati brakove s pripadnicima drugih narodnosti i religija. To je vidljiva razlika u odnosu na njihove roditelje jer su mnogo otvoreniji te su spremniji na nastavak života u predjelima gradova ili države gdje njihova zajednica nije toliko brojna, jer iz iskustva znaju kakav je život drugdje (Intervju – Njemačka, 2018).

Policijski sugovornik smatra kako nije pravilo da roditelji imigranata traže ženidbene partnere svojoj djeci u zemljama njihova porijekla, ali ima mnogo slučajeva s takvim primjerima, osobito među turskom dijasporom u Njemačkoj. Često u ovakvim slučajevima u pitanju nije ljubav, već naprosto učvršćivanje poslovne suradnje. To se pripadnicima druge i treće generacije uglavnom ne sviđa, a naročito ne ženama (Intervju – Njemačka, 2018).

Slični slučajevi, ali s težim posljedicama, događaju se diljem Ujedinjenog Kraljevstva gdje svake godine ima od 8 do 10 tisuća prisilnih brakova. Lokalne vlasti i policija ne poduzimaju dovoljno odlučne mjere protiv zločina iz "časti", a djevojke koje se odupru ili odbiju brak mogu se suočiti sa zlostavljanjem, mučenjima, pa čak i sa smrću. Detektiv Palbinder Singh smatra da je veliki problem taj što su vlasti kulturno „preosjetljive“ te se ne žele miješati u život pojedinih imigrantskih obitelji pod izlikom njihove kulturne autonomije (<https://www.youtube.com/watch?v=pCq2HgNk7Zs>).

Sve veći dolazak članova obitelji migranata u SR Njemačku, a potom i rastući prirodni prirast strane populacije, zahvaljujući procesu spajanja obitelji u migraciji i većim stopama nataliteta migranata, izazvao je iznenadnu zabrinutost u političkim strukturama i javnom mnijenju njemačkog društva. Ta briga povremeno dobiva karakter pravog alarma. Prvi se puta to dogodilo već 1974. godine kada je ustanovljeno da je udio strane novorođenčadi dostigao 8 % ukupnog prirasta stanovništva, a u nekim imigrantskim industrijskim središtima skočio je čak na 35 do 45 %. U strahu od nekontroliranog rasta i koncentracije stranaca, i osobito druge generacije kao moguće socijalne vremenske bombe, pokrenuta su brojna istraživanja na

sveučilištima i privatnim istraživačkim institucijama. Druga faza problemskih istraživanja usmjerena je prvenstveno na pitanja stanovanja i obrazovanja te na kompleks pitanja koja se tiču druge generacije kao što su socijalizacija, delinkvencija, obučavanje za zanimanje, socijalni rad.

Tako su brojna ispitivanja otkrila loše stambene uvjete u kojima žive stranci, koji nakon spajanja obitelji nisu više mogli stanovati u radničkim barakama i počeli se seliti u stare i loše održavane stanove u siromašnim gradskim četvrtima. Dolaskom imigranata ove su četvrti postale još manje atraktivne domaćem stanovništvu te je ono težilo preseljenju u druge dijelove gradova. To je vodilo sve većoj koncentraciji stranaca na određenim dijelovima gradskih središta, što je također čest nalaz istraživanja druge faze. Otvoreno je pitanje je li ta prostorna segregacija dobrovoljna ili prisilna. Prostorna segregacija utjecala je na druge aspekte života, među ostalim na kvalitetu obrazovanja djece imigranata (Mesić, 2002).

Na temelju provedenog istraživanja možemo zaključiti da bi imigrantima trebalo omogućiti isključivo upis javnih škola, ili privatnih s programom općih, a ne onih privatnih s naglaskom na (njihovu) religiju, kako bi se ubrzala njihova integracija u društvo primitka.

Ekonomska kritika imigracije je ponajprije bila usmjerena na navodni gubitak radnih mjesta koje trpe domaći radnici i smanjenje nadnica zbog priljeva jeftine imigrantske radne snage. Danas se spektar ekonomskih pitanja proširuje na kvalificiranost i obrazovanost imigranata, njihove poduzetničke sposobnosti, motive dolaska, utjecaj na visinu nadnica, tehnološki i ukupni gospodarski razvitak. Posebna se pozornost sve više posvećuje socijalnim troškovima (neovlaštenih) imigranata, koji navodno opterećuju domaće porezne obveznike. Kritičari dokazuju da imigranti donose sve veće troškove koji opterećuju socijalne i druge javne fondove (zdravstvo, školstvo, socijalnu pomoć, sudstvo i dr.) i time domaće porezne obveznike budući da njihove porezne uplate nisu dostatne za pokrivanje tih troškova. Godine 1990. preko 9 % imigrantskih kućanstava primalo je neki oblik socijalne pomoći, u odnosu na 7 % domaćih. K tomu prvi dobivaju u prosjeku više iznose novčane potpore (Borjas, 1994 prema Mesić, 2002). U narasle socijalne troškove uključuju se i troškovi policije i sudstva, a lako se može „dokazati“ službenim statističkim podacima da je razina kriminaliteta (ilegalnih) imigranata znatno viša nego kod domaćeg stanovništva (Mesić, 2002).

Branitelji imigracije priznaju da lokalne vlasti na područjima velike koncentracije imigranata mogu imati povećane socijalne troškove za neke kategorije imigranata, ali su i dalje uvjereni da zemlja u cjelini dobiva više od imigrantskih poreznih uplata nego što imigranti koriste kroz

sustav „društva obilja“. No, i tu su tvrdnju kritičari imigracije napali svojim ekonomskim analizama, dokazujući da sadašnji imigranti na nacionalnoj razini iz javnih fondova više troše nego što im doprinose (Borjas, 1994 prema Mesić, 2002), a neki idu tako daleko da u programima „društva obilja“ nalaze i jedan od glavnih razloga imigracije.

Zagovornici imigracije skloniji su dugoročnijim ekonomskim analizama i perspektivi, smatrajući da kratkoročni ekonomski nalazi lakše vode iskrivljenim zaključcima. Tako se ističe da je američki ekonomski rast tijekom cijelog stoljeća masovne imigracije bio najviši na svijetu (s prosječnom godišnjom razinom od 4,5 %). Američke države s najvećim udjelom u primanju imigranata industrijski su najrazvijenije i najviše urbanizirane, za što je Kalifornija s najvišom razinom imigracije i najbolji primjer. Ne samo ukupni gospodarski razvitak te države, nego i tehnološki, uvelike duguju imigrantskom radu i poduzetništvu. Drugi dokazuju da nacionalni proračun, sa starenjem domaćeg stanovništva i smanjenjem nataliteta, postaje sve ovisniji o poreznim doprinosima imigranata (Chavez, 1994 prema Mesić, 2002).

Anti imigranti optužuju imigrante da „uzimaju“ posao domaćim radnicima i utječu na smanjenje nadnica ponudom svoje jeftine radne snage. Umjereni branitelji imigracije drže da su i imigranti pogođeni nezaposlenošću i niskim nadnicama, možda i više od domaćih radnika, ali njihova prisutnost na tržištu rada nije njegovim uzrokom, a vjerojatno ga niti ne pogoršava. Primjer koji ide u prilog imigrantima je taj da je najgora nezaposlenost u američkoj povijesti vladala tijekom 1930-ih, kada je razina imigracije pala na najnižu razinu. Radikalniji pristaše tvrde da imigranti stvaraju nova radna mjesta (Isbister, 1996). Prvo, njihove zarade javljaju se na strani potražnje koja vodi do rasta prodaje i onda proizvodnje, a to povratno omogućuje poduzećima otvaranje novih radnih mjesta. Drugo, imigranti se javljaju i kao poduzetnici koji se sami brinu kako za vlastito tako i za zaposlenje članova svojih obitelji, a u nekim slučajevima unajmljuju i dodatnu radnu snagu (Fierman, 1994 prema Mesić, 2002).

Francusko građanstvo predgrađa svojih velikih gradova smatra da su još uvijek većinom bjelačka iako se to ne zna sa sigurnošću jer je prikupljanje podataka od stanovnika u Francuskoj na temelju narodnosti i religije zabranjeno. Za kvartove unutar banlieues, tzv. cite, nisu potrebna dodatna istraživanja jer su izrazito arapska i crnačka.

Za osobe koje traže posao u drugim dijelovima francuske metropole, a porijeklom su iz banlieues-a, ta činjenica za njih predstavlja veliki nedostatak jer poslodavci uglavnom ne zaprimaju njihove molbe, te ih ne zapošljavaju. Mnogi potomci imigranata smatraju da su

učinili sve za svoju domovinu Francusku kako bi bili prihvaćeni, no osjećaju se odbačeni. U istraživanju časopisa Le Mond, koje je provedeno nakon napada, većina ispitanih smatra da islam nije kompatibilan s francuskim vrijednostima. Prema riječima jedne sugovornice autora članka, gospodina Georga Packera, u predgrađu kao što je Trappes, dio muslimana se izdvaja od francuskog društva, žene „nestaju“ ispod tradicionalnih pokrivala, a mlađi muškarci sve više odustaju od školovanja kako bi prodavali islamsku odjeću. Prethodno spomenuta ne pokriva svoju kosu, no postala je religioznija zbog toga što nema posao i što se osjeća odbačenom. Smatra da je povlačenje od društva često uzrokovano isključivanjem od strane istog. Iako se Francuska ponosi svojom sekularnošću i demokracijom te biti Francuzom znači implementirati to dvoje u svoje stajališta, spomenuto nije jedino bitno, također je važno kako se ljudi odijevaju, što jedu i kakva imena daju svojoj djeci.

Jedan od „odbačenih“ je bio i Zacarias Moussaoui, francuski građanin alžirskog porijekla, koji je optužen i osuđen za pokušaj terorističkog djelovanja na području SAD-a 2001. godine. Spomenuti zajedno s bratom, zbog boje svoje kože i imena nije mogao dobiti posao u gradu u kojemu je odrastao, Narboni. To ih je odbilo od identifikacije s francuskom nacijom te okrenulo radikalnom islamu. Zacarias je završio u američkom zatvoru gdje služi doživotnu kaznu (<https://www.youtube.com/watch?v=pCG2xJDtnwo>).

Sa stajališta domicilnog stanovništva problem asimilacije imigranata prati svaki njihov val, od dolaska Talijana krajem 19. stoljeća, do današnjih Afrikanaca. Smatraju ih prebrojnim, da prenose bolesti, potencijalnim kriminalcima te stranim tijelom u tkivu nacije i ti se stereotipovi teško mijenjaju. Ta ksenofobija se pojačava u vrijeme (ekonomskih) kriza i često dolazi u paru s antisemitizmom te rasizmom.

Godine 2004. francuski Parlament usvojio je zakon kojim se zabranjuju religijska obilježja u javnim školama, a koji potvrđuje stoljeće stari francuski koncept sekularizma nalažući neutralnost države prema religiji te zabranjuje religiji prodor u javna područja. Mnogi muslimani smatraju zakon licemjernim jer pripadnicima jedne abrahamske religije brane nošenje religijskih obilježja, a pripadnicima druge ne (Packer, 2015).

Zbog nedovoljnog broja džamija muslimani u Marseillesu mole na ulici, onemogućuju promet i potencijalno stvaraju i generiraju odbojnost prema ostalima, nemuslimanima. Također, time narušuju sekularnost Francuske, zbog toga što „guraju“ religiju u javni život (<https://www.youtube.com/watch?v=pCG2xJDtnwo>).

Većina potomaka imigranata iz Sjeverne Afrike (prvenstveno iz područja Magreba) ne poznaje dovoljno dobro svoju povijest, odnosno Francusko-alžirski rat. Ne znaju kako je sukob uzrokovao iseljavanje *pieds-noirs* (francuskih doseljenika u Alžir), Harkisa – alžirskih muslimana koji su podržavali francusku vlast i Alžiraca – ekonomskih migranata u Francusku. Alžir je postao isključivo arapska zemlja, a Francuzi su liječili svoje rane pretvarajući se kako do sukoba nikad nije niti došlo. U obje zemlje nije bilo mjesta za one koji su u ratu pripadali suprotnim stranama. Iako nemaju zajedničko porijeklo, odnosno pripadaju različitim etničkim zajednicama navedeni imaju zajedničke točke povijesti. S obzirom da potomcima imigranata nitko ne govori o njihovoj povijesti, njima dolaze drugi (džihadisti) ljudi te im govore laži kako bi opravdali neopravdane činove.

Treba napomenuti da se brojni potomci doseljenika iz arapskih zemalja poistovjećuju s islamom ne toliko iz vjerskih razloga, koliko radi kulturnog identiteta. Primjer tome je konzumacija alkoholnih pića među muslimanima koje je prema njihovim religijskim pravilima zabranjena. Džamije diljem Pariza su u vrijeme molitve prepune, dok kršćanske crkve, u vrijeme liturgije stoje gotovo prazne.

Autor u više navrata spominje frustriranost francuskih muslimana jer se smatraju zaknuti u odnosu na svoju braću koji pripadaju drugoj abrahamskoj religiji, koja je, što se tiče sljedbenika, također u manjini. Gledaju na sebe kao na nevoljenu djecu Republike. Frustriranost i zavist prema spomenutima dovodi do brojnih antisemitskih ispada diljem Francuske (Packer, 2015). Napadi rezultiraju na godišnjoj razini odlaskom između pet i deset tisuća Židova u Izrael (<https://www.youtube.com/watch?v=3QljPbI0uGI>, 9. veljače 2018).

Prethodni tekst uglavnom govori o teškoćama integracije pristiglih imigranata u europska društva, odnosno u njihove nacije. Velikoj većini stanovnika, bez obzira na porijeklo, stalo je do mirnog suživota sa svojim sugrađanima. Ako ne želimo svjedočiti ispadima nezadovoljstva te ako ne želimo jačanje ekstremnih stranaka unutar EU, čiji je svjetonazor prožet rasizmom i isključivanjem drukčijih, onda bi ozbiljno trebalo razmisliti o naseljavanju stranaca i o poticanju reproduktivnosti domicilnog stanovništva. No spomenuto ne bi trebalo razmotriti isključivo zbog europskih ekstremista, već prvenstveno zbog budućnosti nacija Europe čije su temelje „udarili“ narodi po kojima su nacije i države dobile ime.

4.7. Političke i sigurnosne konotacije

Nakon nezaposlenosti, najveću zabrinutost glede migracijskih posljedica kod građana Unije izazivaju pitanja unutarnje sigurnosti njihovih društava. To se ponajprije odnosi na kriminalitet i politički ekstremizam stranih rezidenata. U svim zemljama u kojima su objavljene policijske statistike, broj stranaca optuženih za kriminal premašuje njihov udio u stanovništvu. Ti se statistički pokazatelji često uzimaju kao objektivan nalaz, ako ne i dokaz, opasnosti koju stranci predstavljaju za unutarnji red u određenom društvu, pri čemu se ponekad, više implicitno, sugerira njihova (kulturno uvjetovana) veća sklonost nepoštivanju zakona i kriminalitetu. Pozornija analiza otkriva svjesnu ili nesvjesnu manipulaciju ovim statistikama. Prvo, imigranti će vjerojatno lakše nego domaći ljudi biti optuženi za neke kriminalne prijestupe (kao što je krađa ili razbojništvo), ili će im manji prekršaj biti kvalificirani kao kriminalne radnje. Drugo, gotovo trećina „kriminalnih djela“ stranaca takve su naravi da ih praktički jedino oni i mogu počinuti (kao što je nepoštivanje boravišne regulacije). Treće, socijalna struktura stranaca ne korespondira u potpunosti domaćem stanovništvu. Donji „visoko rizični slojevi“ relativno su zastupljeniji u stranoj populaciji. Četvrto, kriminalne radnje stranih turista jednostavno se pripisuju zajedničkoj kategoriji stranaca, ali se pri izračunu statističkih pokazatelja ukupan broj kaznenih prijestupa dijeli samo s brojem stranih rezidenata u pojedinoj zemlji (Mesić, 2002).

Policijski službenici koji su u doticaju s imigrantima smatraju da kriminala među njima ima jednako kao i među drugim skupinama ljudi. To objašnjavaju na način da tko je među njima kršio zakone u zemlji porijekla taj će vjerojatno kršiti zakone i u novoj domovini. Ne može se generalizirati da su imigranti/azilanti kriminalci. Među imigrantima postoje i oni koji su postali žrtve trgovinom ljudima, ali i oni koji trguju njima. Na primjer bilo je azilanata koji su prvotno iz humanitarnih razloga počeli pomagati pristiglima, a zatim su ih, za određenu naknadu, počeli prebacivati preko granice, odnosno krijumčarili su ih. Spomenuti su uhvaćeni i danas služe zatvorske kazne (Intervju – Hrvatska, 2018).

Njemačka je i odredište, ali i tranzitna zemlja za trgovinu ljudima do Skandinavskih zemalja. Ljude se najčešće prevozi malim kamionima i kombijima i u pitanju je relativno veliki novac, koji prvenstveno odlazi u džepove krijumčara. Prostitucija je najčešći rezultat trgovine ljudima. Mladim djevojkama se obećava posao i dobri prihodi u inozemstvu (Njemačkoj, Švedskoj...), no kad stignu u zemlju oduzimaju im se putovnice i tjera ih se na prostituciju

pod izlikom vraćanja dugova zbog troškova prijevoza do sadašnjeg mjesta stanovanja (Intervju – Njemačka, 2018).

Spomenuto krijumčarenje ilegalnih imigranata, od svih kriminalnih aktivnosti stranaca, izaziva najveću pozornost i zabrinutost domaće javnosti. Ta je vrsta kriminala u velikom porastu u cijelom svijetu. Za usluge organiziranih kriminalaca u tajnom prebacivanju preko europskih granica osobe plaćaju između 250 i 25 000 USD, ovisno o razdaljini i predviđenim teškoćama. Općenito se pretpostavlja da neregulirani migranti čine oko 10% regularnih kontingenata (Castles i Davidson, 2000:71). Prikriveni imigranti dolaze u vlastitoj režiji. Bez mogućnosti legalnog zaposlenja upravo su ilegalni imigranti prisiljeni raditi „na crno“ (što je danas uglavnom kriminalizirano), distribuirati droge ili se baviti prostitucijom (Mesić, 2002).

Iz iskustva čuvara zakona u Njemačkoj, imigranti, točnije mlađe muške osobe s područja Magreba (Tunis, Maroko...) mnogo su opasnije od ostalih pridošlica. Doček Nove 2016. godine u gradu Kölnu ide u prilog tome. Tada je više stotina takvih, u manjim ili većim skupinama, u blizini glavne željezničke postaje napastovalo, odnosno pokušalo silovati veći broj žena. Inače spomenuti najčešće čine kaznena djela poput provala, krađa po dućanima (pokušaja) silovanja,... (Intervju – Njemačka, 2018).

Teroristički napadi koji su u zadnjih desetak godina zahvatili Europu manifestirani u obliku eksplozija bombi, pucnjava po civilima i predstavnicima reda, ili „gaženjem“ građana prijevoznim sredstvima utjerale su strah i tjeskobu među mnoge stanovnike kontinenta.

Dio građana Francuske napade koji su se zbili 7. siječnja 2015. godine u Parizu povezuje sa stanovništvom koje živi u predgrađima te metropole, u tzv. *banlieues*-ima. Iako te otuđene komune sve više naginju antisemitizmu, čvrstu poveznicu nije lako uspostaviti jer mnogi francuski „džihadisti“ su pristigli iz bogatijih (buržujskih) obitelji.

U listopadu 2001. godine na nogometnoj utakmici u Parizu između Francuske i Alžira, prvoj takvoj od neovisnosti potonje zemlje, prilikom sviranja „Marseljeze“ na tisuće mladih Francuza sjevernoafričkog porijekla je izzviždalo himnu, upalo na teren i uzvikivalo: „Bin Laden, bin Laden!“ Umjesto da su se postavljala razumna pitanja francuska javnost je na to reagirala izrazitim otporom, stigmatizirajući i negirajući „druge“. Prema riječima mnogih taj događaj je stvorio razdor unutar društva (Packer, 2015).

Francuska predgrađa su raznolikija od američkih getoa jer u njima ne prevladava isključivo jedna kultura. Tamo se mogu sresti ljudi koji govore tamilski, obitelji Azijata u šetnji,

sjevernoafričke žene kako nose sve moguće vrste hidžaba ili su bez njih, Arapa koji prosi te onog kojeg drugi poslužuju, itd... Bogate četvrti su smještene uz bok siromašnim, luksuzne privatne uz socijalne stanove. Banlieues-i su naseljeni generacijama imigranata, onima koji su pristigli u prvim valovima naseljavanja kao što su potomci Portugalaca, Talijana i Poljaka te onih iz novijih valova imigracije iz arapskih zemalja, Afrike i Kine.

Sl. 5. Prizor raznolikosti jedne od ulica Seine-Saint-Denisa, pariškog predgrađa

Izvor: France TV (2018)

Vodeći stručnjak za džihadizam u francuskim zatvorima, iranski sociolog Farhad Khosrokhavar, razvio je teoriju o konverziji zatvorenika na islam. Prema njegovom mišljenju preobraćanje se odvija u fazama, a za većinu „regrutiranih“ kaže da su odrasli bez oca i bez ikakvog religijskog znanja, ali uz ljutnju i otuđenje u svojim predgrađima. Odaju se kriminalu i završe u zatvoru pa krive državu zbog svoje sudbine. Tamo, gledajući televiziju, saznaju o ratovima i stradanjima u muslimanskim zemljama što dodatno pojačava njihovu ljutnju i bijes. Takvi, laka su meta za islamske ekstremiste koji im nude utjehu, novi identitet i viziju promijenjenog socijalnog poretka na čijem su dnu dotad bili. Kada osoba prođe proces preobraćanja i postane džihadist on se osjeća preporođenim. Nakon što izađu iz zatvora, oni odlaze na inicijacijsko putovanje na Bliski istok ili Sjevernu Afriku gdje su dodatno obučeni i indoktrinirani te postaju odani islamskom svijetu, a ne Francuskoj. Psihički krhke osobe često postaju takve zbog društva u kojem žive, ali i zato što nema dovoljno radnih mjesta za sve.

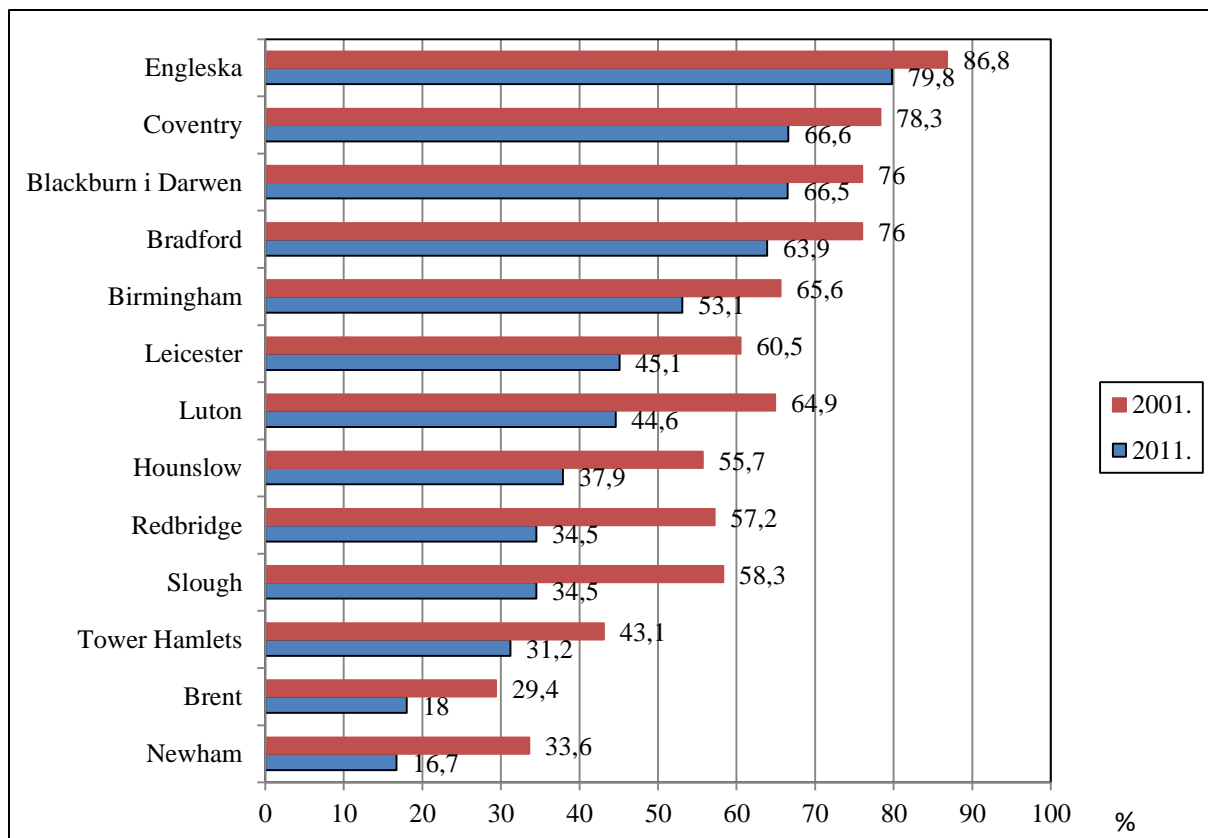
Khosrokhavar procjenjuje da su od 64 000 francuskih zatvorenika 60 % muslimani, dok u ukupnom stanovništvu zemlje čine osam posto. Njihove religijske potrebe podmiruje oko 200

imama, od kojih su mnogi stariji imigranti koji nisu u stanju razumjeti život u predgrađima. U Francuskoj su nekad postojale džamije u kojima se propovijedao radikalni islam, no tajne službe su pozatvarale njihove imame zbog čega su spomenute bogomolje postale apolitične. Iz tog razloga regrutacija džihadista odvija se izvan džamija, u zatvorima ili preko interneta, a proces preobraćenja rijetko uključuje više od tri osobe. Francuske tajne službe procjenjuju da u zemlji od 65 milijuna ljudi živi, odnosno boravi oko 3000 džihadista (Packer, 2015).

Radikalizacija nije masovna pojava u predgrađima jer ne dolaze svi radikalni islamisti, iz tih urbanih područja zemlje. Neki su odrasli u dječjim ustanovama ili u disfunkcionalnim obiteljima, a drugi pak dolaze iz radničkih ili čak bogatijih sredina. Više od 1500 francuskih građana pridružilo se Islamskoj državi, četvrtina onih koji su iz Europe otišli u rat, a vratilo ih se u zemlju oko 200. Veliki broj nema veze sa banlieues jer većina ih dolazi iz mladeži srednjeg staleža, bilo iz velikih, bilo iz malih gradova, a neki od njih su se s drugih religija preobratali na islam. Prema Khosrokhavaru njihova se radikalizacija odvija relativno brzo, u razdoblju od nekoliko tjedana i to uglavnom preko društvenih mreža. Odlaskom na Bliski istok dio njih je zgrožen nasilnim prizorima i odluči se vratiti, a ostali budu zavedeni ideologijom i ostaju.

Xavier Nogueras, odvjetnik koji je na sudu zastupao dvadesetak osoba optuženih za džihadizam smatra da socijalni uvjeti u banlieuesima nisu motivi njegovih klijenata da se radikaliziraju jer su oni bili i djeca doktora, novinara i generala te da su mnogi imali dobro plaćene poslove prije nego što su se radikalizirali. Problem je u tome što im ne odgovara francuska sekularnost koja je kontradiktorna njihovoj svetoj knjizi, odnosno šerijatu te brani njihovim ženama da pokrivaju kosu. Francuska kultura i javnost ih stigmatiziraju radi čega se u zemlji ne osjećaju kao kod kuće. Sekularizam ne ostavlja mjesta raspravi o religiji (Packer, 2015).

U Ujedinjenom Kraljevstvu cijele četvrti gradova postaju rasno odijeljene zbog iseljavanja bijelog stanovništva te useljavanja etničkih manjina i dolazi do sve veće polarizacije među spomenutima. Prema britanskim stručnjacima pojam geto označava područje u kojemu nacionalne manjine čine 90 % odnosno gdje je jedan etnicitet dominantan i čini 80 % stanovništva.

Sl. 6. Promjena udjela „bijelih“ Britanaca u ukupnom stanovništvu pojedinih engleskih gradova u razdoblju 2001. – 2011. godine

Izvor: Doughty (2016)

Iako prethodni grafički prikaz izgleda pomalo alarmantno u nestajanju domicilnog britanskog stanovništva, ipak treba dodati da su udjeli relativni ako uspoređujemo tipove rasa. Na području Engleske, uz Britance, žive i drugi narodi koji pripadaju bijelom tipu ljudske rase, a najbrojniji od njih su Poljaci i Irci. S njima i drugim, prvenstveno europskim narodima čine oko 85,4 % populacije (<https://www.ons.gov.uk/>). Tako u Newhamu, ovisno o izvorima, uz 16,7 % Britanaca živi i oko 12 % ostalih pripadnika bijelog tipa rase u ukupnom stanovništvu grada (<https://www.nomisweb.co.uk/census/2011>). Isti bi trebali biti, zbog zemlje porijekla, u mogućnosti lakše se integrirati u tamošnje društvo i povezati se s domaćim stanovništvom. U Newhamu najbrojnija je zajednica ljudi porijeklom iz Azije (prvenstveno sastavljena od Pakistanaca i Bangladešana) koja čini oko 43,5 % populacije. Također ne treba izostaviti niti 3,25 % osoba koje su nastale miješanjem domicilnog i pristiglog stanovništva što govori da su tamošnje etničko-religijske zajednice spremne na suživot i kulturno međuprožimanje (<https://www.nomisweb.co.uk/census/2011>). U Lutonu bijela populacija čini oko 54,6 % sveukupnog stanovništva (<https://www.ons.gov.uk/>).

Profesor Cante, koji vodi iCoCo zajednicu smatra da se situacija neprimijećeno razvila i da je njeno rješavanje nacionalni prioritet. U ovoj zemlji pojam rasizam ne funkcionira sa svrhom da stvori spoznaju o temi, već kao slogan kojim bi se potisnula konstruktivna mišljenja o istom. Ravnatelj jedne srednje škole u Bradfordu, u kojoj je 95 % učenika bilo pakistanskog ili bangladeškog porijekla, je 1984. godine dobio otkaz te su mu prijetili smrću zbog članka kojeg je objavio. U njemu je iznio svoje stajalište da multikulturalnost stvara podjelu u društvu, onemogućuje integraciju pristiglih te umanjuje šanse za uspjeh učenicima njegove škole (Doughty, 2016).

Sl. 7. Muškarci nose tradicionalnu nošnju iz arapskog svijeta, Ujedinjeno Kraljevstvo (2016. godine)

Izvor: Doughty (2016)

Prema pojedinim istraživanjima učenici nacionalnih manjina dobivaju mnogo bolju naobrazbu u odnosu na svoje vršnjake istog etniciteta u drugim europskim zemljama. Djeca imigranata nadvisuju ostale jer je socijalna kohezija u školama Ujedinjenog Kraljevstva na visokoj razini. Manjinski učenici u ostatku Europe, uključujući Njemačku, Francusku, Finsku, Italiju i Švicarsku, zaostaju za ostalima. Učenici koji pripadaju skupinama crnih Afrikanaca i crnaca s Kariba imaju veće šanse za upis nekog od sveučilišta u odnosu na bijele Britance, koji u prosjeku imaju najmanje vjerojatnosti od svih narodnosti da upišu višu razinu školovanja (Doughty, 2016).

Jedna od sigurnosnih prijetnji je i ta što su pojedini pripadnici nacionalnih manjina ponekad korišteni i kao obavještajni aparat zemalja porijekla. Takvi, razotkriveni slučajevi mogu narušiti odnosne dviju ili više zemalja.

5. ASIMILACIJA, „MELTING POT“, MULTIKLURALNOST I INTERKULTURALNOST

5.1. Asimilacija i Melting pot

Najpoznatiji primjer *melting pot*-a je onaj Sjedinjenih Američkih Država gdje su novi doseljenici tradicionalno prihvaćani otvorenih ruku, pod uvjetom da su se povinovali trima temeljnim pravilima, na kojima se zasnivao svojevrsni društveni ugovor između starih i novih useljenika. Prvo, morali su prihvatiti engleski jezik; drugo, od njih se očekivalo da se ponose svojim novim američkim identitetom i da vjeruju u američka liberalno demokratska i egalitarna načela; treće, trebali su živjeti sukladno onome što se uobičajeno zove protestantska etika; tj. brinuti se o sebi, vrijedno raditi i biti moralno ispravni (Salins, 1997 prema Mesić, 2002). U istom se duhu ističe da je u Americi stvorena civilna nacija, za razliku od europskih etničkih nacija. Prva počiva na pojedincima i njihovim pravima, a ne na grupama (etičkim i drugim). Novi su se useljenici, stoga, mogli, uključivati u američku naciju samo kao pojedinci, kojima je američki ustav garantirao jednaka individualna prava, a ne kao etničke grupe s kolektivnim pravima (Mesić, 2002).

Liberalno-etnički tabor i dalje naglašava inicijalni vjersko-kulturalni pluralizam koji se, nacionalnom diverzifikacijom izvora imigracije, više razvijao u etnički pluralizam. Time se sadašnji multikulturalistički zahtjevi rasno-etničkih grupa dodatno legitimiraju historijskim nasljeđem pluralizma.

Tradicionalni kulturni konzervativci, odnosno zagovornici (reinterpretiranog) modela asimilacije poznatog kao lonac za taljenje („*Melting-pot*“), priznaju stanovite doprinose raznovrsnih etničkih i rasnih grupa u nastajanju jedinstvene američke nacije, odbacujući na taj način kritike o anglosaksonskoj isključivosti i/ili dominaciji u procesu asimilacije. Oni se od prve skupine razlikuju po tome što ističu drugi dio latinske krilatice zapisane u državnom pečatu – *E Pluribus Unum* – nacionalno jedinstvo u čijim su temeljima američke tradicionalne vrednote, poznate kao protestantska etika. Prema njima, daljnje razvodnjavanje, kulturna pluralizacija, odnosno relativizacija tih vrednota ugrožava ne samo nacionalno povijesno nasljeđe već i samu egzistenciju i budućnost američke nacije (Mesić, 2002).

Postoje dvije implikacije lonca za taljenje. Prva, koja se općenito više naglašava, tiče se krajnjih proizvoda taljenja – u ovom slučaju ljudskih skupina, gdje bi ljudi na kraju procesa,

poput metala, trebali imati isti kemijski sastav, odnosno biti kulturno nerazpoznatljivi. Druga, koja se rjeđe shvaća je ta da i domaći sastojci, indigene kulturne karakteristike, također ulaze u isti proces pa se i one, dakle nepovratno mijenjaju (Salins, 1997, prema Mesić, 2002).

Filozof Horace Kallen u svom eseju „Demokracija naspram *melting-pot*-a“ (1915.) podvrgnuo je asimilacijski model oštroj kritici. On je ustvrdio da *melting-pot* uopće nije na djelu, a niti je poželjan kao ideal. Umjesto neke nove američke nacionalne legure, u stvarnom životu i dalje postoje distinktivne etničke zajednice. Etničke su veze, prema njemu, kako nedobrovoljne tako i neizmjenljive. „Ljudi mogu, u manjoj ili većoj mjeri, mijenjati svoju odjeću, politiku, svoje žene, religiju, filozofiju, ali ne mogu mijenjati svoje djedove...“ Prema njemu etnička raznovrsnost samo obogaćuje američku civilizaciju. Američka nacija, pak, nije jedan narod, osim u političkom i upravnom smislu nego je prije federacija ili zajednica nacionalnih kultura ... demokracija nacionalnosti, koje surađuju dragovoljno i autonomno kroz zajedničke institucije (Schlesinger, 1992:36). Ovo svoje viđenje Amerike, suprotstavljene „*melting pot* - u“, Kallen je označio kulturnim pluralizmom (Mesić, 2002). Treba uzeti u obzir da je spomenuti kritičar „lonca za taljenje“ iznosio svoja viđenja vrijeme kad su etničke grupe u američkom društvu bile vjerojatno vitalnije i distinktivnije nego u bilo koje drugo doba u američkoj povijesti. Za razliku od njega, današnji etnički pluralisti pišu u vrijeme kad su kulture etničkih grupa uvelike preobražene, odnosno amerikanizirane nakon nekoliko generacija prilagodbi i ocjena (Steinberg, 1989 prema Mesić, 2002).

Ne možemo se u potpunosti složiti s tvrdnjom Horacea Kallena da će pripadnik određenog naroda mijenjajući navike življenja, religiju ili bračnog druga ostati nepromijenjen. Prva generacija doseljenika, ako nije pristigla u ranijoj životnoj dobi, teže se asimilira, no udajom odnosno ženidbom za domaćeg stanovnika, po mogućnosti različitog etničkog i religijskog porijekla, taj se proces ubrzava, a njihovo potomstvo bi trebalo rezultirati asimilacijom ili barem integracijom pridošle osobe. Spomenuto potomstvo je kulturno naslijeđe koje stranac ostavlja novoj domovini čijom integracijom, odnosno asimilacijom možemo zaključiti da je i njihov roditelj integriran (asimiliran).

5.2. Multikulturalizam

Za svoje zagovornike multikulturalizam je kulturalna koncepcija koja odbacuje (europsku) kulturnu dominaciju i „*melting-pot*“ asimilaciju i zauzima se za afirmaciju kulturnih raznolikosti, odnosno kulturni pluralizam. U tom duhu traže se nove alternativne metafore za

američki kulturni i nacionalni identitet, kao što je „mozaik“, „zdjela za salatu“, „miješana salata“, „dugina koalicija“ i sl. Za svoje protivnike, multikulturalizam je antiamerička i antieuropska kulturalna koncepcija, koja, pod firmom kulturnog relativizma, odbacuje sva euro-američka civilizacijska dostignuća (Schmidt, 1997 prema Mesić, 2002).

Jedno od ključnih pitanja kulturalne rasprave o aktualnoj imigraciji tiče se obiteljskih vrednota neeuropskih etničkih pridošlica. Koliko su njihove obiteljske, i onda društvene vrednote uopće, sukladne (tradicionalnoj) američkoj kulturnoj matrici, u kojoj (tradicionalna) obitelj (suprug, supruga, djeca) zauzima središnje mjesto?

Slavni konzervativni teoretičar Francis Fukuyama suglasan je s potrebitošću kulturnog rata (shvaćenog ipak manje isključivim), koji će biti glavna američka preokupacija nakon hladnog rata, ali je uvjeren da je velika većina imigranata „na našoj strani“, a nisu (kulturni) neprijatelji (Fukuyama, 1994 prema Mesić, 2002). Naime, tradicionalne američke vrednote, koje zagovornici smatraju ključnim za ekonomski napredak i socijalnu koheziju, izvorno jesu kršćanske i osobito protestantske i njihovi su *Kulturtrager* bili Europejci, ali to ne znači da ih druge kulturne grupe ne mogu preuzeti, ako ih već uvelike ne dijele. Fukuyama smatra da američke kulturne elite, koje su nekad bile društveni stupovi tradicijskih vrednota, u znatnoj su ih mjeri (svjesno) napustili. Prava opasnost za američko društvo ne leži u mogućoj kulturnoj korupciji elita od strane imigranata, nego prije baš obrnuto. Stoga, kad bi imigracija pala na nulu, a noviji imigranti bili vraćeni u zemlje porijekla, zemlja bi i dalje bila suočena s velikim društvenim problemima i slomom jezgrovne kulture te zaslijepljenošću pomodnom multikulturalističkom obrazovnom politikom (Mesić, 2002).

Iz postmodernističke perspektive novi migranti su transnacionalni; oni održavaju čvrste veze s domovinom podrijetla, nisu vezani nacionalnim granicama, odnosno njihovi višestruki identiteti situirani su u različitim nacionalnim zajednicama ili zajednicama u kojima se nacije križaju. Transnacionalni imigranti ugrožavaju jedinstvenu viziju nacije, budući da oni pothranjuju multikulturalizam (Chavez, 1997 prema Mesić, 2002).

Stephen Castles, istaknuti istraživač suvremenih globalnih migracija, smatra da su imigracija i pojava novih etničkih zajednica postale tako značajan društveni problem najrazvijenijih zemalja jer su koincidirale s krizom moderniteta i tranzicijom k postindustrijskim društvima. Procesi marginalizacije i izolacije etničkih grupa u pojedinim su zemljama otišli tako daleko da je kultura postala znakom isključivanja manjina od strane dominantnog stanovništva, a s druge mehanizmom njihova otpora. Kad bi sada bili poduzeti i odlučni pokušaji sprečavanja

svih oblika diskriminacije i rasizma, kulturne i jezične razlike ipak bi opstale generacijama. Većinsko stanovništvo morat će se naučiti živjeti s kulturnim pluralizmom. „To kretanje ka kulturnom pluralizmu odgovara pojavi globalne kulture, koja se hrani putovanjima, masovnim medijima i komodifikacijom kulturnih simbola, kao i migracijom“. Imigranti mogu dati poseban doprinos razvitku novih oblika identiteta, jer oni proizlaze iz njihove osobne situacije kulturne rascijepjenosti između zemlje podrijetla i primitka, u trajnom stanju kulturne tranzicije i preispitivanja identiteta. Ti novi osobni identiteti posjeduju složene nove transkulturalne elemente. No, višestruki identiteti nisu više svojstveni samo migrantima, nego postaju općom karakteristikom ljudi postmodernog društva (Castles, 1993 prema Mesić, 2002).

Dok se liberalni protivnici imigracije pozivaju na navodne ekonomski štetne posljedice, konzervativci su usmjereni na dublja kulturna pitanja. U žaru debate suprotstavljeni tabori međusobno si dodjeljuju pejorativne političke etikete. U tome su, čini se, još uvijek u prednosti zagovornici imigracije, koji svoje protivnike optužuju za rasizam i nativizam, što u današnje vrijeme „političke korektnosti“ nitko ne može prihvatiti kao svoju vrijednosnu orijentaciju. No, ni protivnici imigracije ne ostaju dužni optužujući svoje oponente za nacionalni suicid (Mesić, 2002; prema Ibister, 1996).

Čak i kad bi se uspjelo potpuno zaustaviti ulazak nezakonitih imigranta ostala bi visoka razina legalnih imigracijskih kontingenata i još veći pritisak onih koji čekaju i nastoje ući u zemlju, dok god ona pruža nadu i ekonomske mogućnosti rastućem korpusu svjetskih migranata, pokrenutih zbog različitih razloga iz svojih dotadašnjih obitavališta. Za usmjerenje mnogih od njih baš prema Americi odgovoran je dobrim dijelom američki ekonomski ekspanzionizam i vanjska politika, odnosno upletenost u glavna krizna žarišta svijeta. Golema većina pristiglih dolazi iz područja pod izrazitim američkim ekonomskim i političkim utjecajem. Širenje američkog kapitala i eksploatacija svjetskih resursa uzrokuje masovne populacijske pomake kao posljedicu „racionalizacije“ gospodarstva ili „strukturnog balansa“. Istodobno, to dovodi do investiranja u domaće gospodarstvo i time se smanjuje broj radnih mjesta, za što se onda krive imigranti (Mesić, 2002).

Velik utjecaj na poticanje imigracije u europski zapad imaju film, televizija, internet. Preko njih su ljudi nerazvijenog ili manje razvijenog svijeta dobili uvid u njihov životni standard, ali i stvorili idealiziranu sliku tamošnjeg života. Ta sredstva propagiraju „Zapad“ namjerno ili nenamjerno, direktno i indirektno, iz komercijalnih, ideoloških i političkih motiva. Naročito

širenjem interneta. U valu emigranata odlaze mladi, ambiciozni, odvažni pa i obrazovani i tako zemlje emigracije ostaju bez dijela, većeg ili manjeg, onog stanovništva koje bi moglo vlastitu zemlju pogurati naprijed. Oni zato pridonose društvima useljenja iako im dio imigranata stvara i probleme.

Suvremena američka imigracijska politika suočena je s problemima i proturječnim interesima složenijim nego ikad. Kao najmoćnija gospodarska sila i glavna imigracijska zemlja svijeta, SAD su postale i ključnim čimbenikom globalizacije suvremenih migracijskih tokova, koje potiču svojom ekonomskom ekspanzijom i političkom ulogom prvog svjetskog policajca. Istodobno, značajni gospodarski sektori zemlje, pa i način života srednjih klasa, postali su ovisni o visokoj razini imigracije. Zbog ekonomskih, političkih i rodbinskih interesa, pa i moralnih razloga, značajne sekcije stanovništva i moćne grupe i dalje zagovaraju masovnu imigraciju, koja se nastavlja zahvaljujući već i zakonu svoje inercije. S druge strane, sve više raste otpor spram imigracije, kako zbog naraslih socijalnih troškova i straha od gubitka radnih mjesta, tako i zbog obnovljenih nativističkih sentimenata protiv `stranaca`, koji, hraneći multikulturalizam, navodno ugrožavaju sam kulturni identitet Amerike (Mesić, 2002).

Valja znati da pod pojmom asimilacije Park nije mislio na potpuno nestajanje svih etničkih (rasnih) različitosti. Ona se tiče stanovite umjetne uniformnosti između manjine i dominantnih grupa, koja može prikriti razlike u mišljenju, osjećajima i vjerovanju. Krajnji stupanj stapanja jedne skupine u drugu, dovršetak procesa asimilacije, je amalgamacija. Je li ona na djelu za neku (dospeljeničku) manjinu empirijsko je pitanje, čiji je indikator stopa mješovitih brakova između dviju grupa.³ Za razliku od svojih suvremenika i gorljivih pristaša *melting pot*-a, Park nije predviđao brzo topljenje etničkih različitosti. Štoviše, upozoravao je da se proces akulturacije i asimilacije, te popratne amalgamacije rasnih loza (stocks) ne odvijaju istom lakoćom i brzinom u svim slučajevima. Što su grupe koje migracijama dolaze u kontakt kulturalno i rasno udaljenije, asimilacija i amalgamacija teći će sporije. „Svi naši takozvani rasni problemi izrastaju iz situacija u kojima asimilacija i amalgamacija uopće ne uzimaju maha, ili teku vrlo sporo.“ Međutim, „glavna prepreka kulturalnoj asimilaciji rasa nisu njihove mentalne, nego prije njihove divergentne fizičke karakteristike“ (Mesić, 2002; prema Park, 1967:203).

³ Za Parka i Burgesa amalgamacija je biološki proces, fuzija rasa križanjem i miješanim brakovima. Asimilacija je, pak, ograničena na fuziju kultura (Mesić, 2002; prema Gordon, 1964:63).

5.3. Interkulturalizam

Čovjek svoj osobni identitet stvara unutar kulture, ali i svojim djelovanjem utječe na promjene u kulturi te koristeći mogućnosti izbora bira oslonce (reference) za svoje daljnje formiranje. Iz istih razloga nemoguće je govoriti o potpunoj asimilaciji (prilikom koje dominantna ili veća grupa apsorbira podređenu ili manju grupu tako da ova postaje neprepoznatljiva) kao rezultatu procesa akulturacije (neposrednog kontakta grupa ili pojedinaca, pripadnika različitih kultura koji rezultira promjenama u izvornim kulturnim modelima obiju grupa) (Čačić-Kumpes, 1991; prema Seymour-Smith, 1987; usp. Banton, 1988).

Multikulturalna društva jesu stvarnost, ali multikulturalizam (kulturni pluralizam) društava kao politika koja prvenstveno teži ravnopravnom koegzistiranju kultura gotovo je neostvarljiv upravo zbog njemu uglavnom svojstvene statičnosti i paralelizma koji kao da ne pretpostavlja stvarni ljudski kontakt.

Nasuprot tome interkulturalizam i praktično i pojmovno odbacuje statičnost i iskazuje se kao politika okrenuta čovjeku. Odbacujući evolucionističke teorije o kulturi te polazeći od tvrdnje da su sve kulture jednako vrijedne pokušava naći mogućnosti ravnopravnog dijaloga između kultura. Pri tome se povezivanje kulturnih komponenata ne shvaća ni kao njihovo nekritičko miješanje ni kao gubljenje kulturnog identiteta (već upravo njegovo obogaćivanje). Interkulturalni koncept, međutim, tek traži načine prerastanja suvremenog društva iz multikulturalnog u interkulturalno (Rapport final du groupe de projet, 1986: 74). Izbjegavajući definiranje, L. Porcher određuje interkulturalni pristup prema nekoliko obilježja suvremenog društva i njegove moguće budućnosti: društva su multikulturalna, a bit će to još i više zbog lakoće i porasta seljenja; svaka kultura posjeduje svoje osobitosti dostojne štovanja, a priori jednakovrijedne i koje ničim ne ugrožavaju jedna drugu; multikulturalnost je moguć izvor obogaćivanja (novim vrijednostima) cijelog društva; da multikulturalnost postane istinska zbilja potrebno je postići (među)prožimanje kultura priznajući svakoj svojstven identitet; prerastanje multikulturalnog u zaista interkulturalno stanje (sa svom dinamikom što je ono uključuje) zahtijeva razvijanje strategije interkulturalizma (koji nije samo cilj po sebi već je i sredstvo promicanja jednakih izgleda za uspjeh i optimalnog uključenja manjina) (Čačić-Kumpes, 1991; prema Final Conference..., 1987; Rapport final..., 1987).

Na prethodno spomenutoj sastavnici interkulturalizma, (među)prožimanju kultura trebao bi biti naglasak cijele interkulturalne politike jer bi time, prožimanjem kultura, narodnosti i religija

unutar jedne zemlje rezultat bio stvaranje nove nacije. Ista bi bila izmijenjena u odnosu na prethodnu, no ipak bi sadržavala (zadržala) mnoge elemente stare, a što je najvažnije zaustavila bi, odnosno usporila fragmentiranje nacije na narodnosne i religijske skupine što samo po sebi vodi raspadu državne tvorevine.

6. POTENCIJALNA RJEŠENJA PROBLEMA

Jedna od mogućnosti poboljšanja suživota domicilnog i pristiglog stanovništva je svakako poticanje njihove komunikacije, suradnje te prožimanje njihovih kultura. Iako se ljude ne smije prisiljavati na odluke s kime će dijeliti svoj privatni život, trebalo bi poticati, ili barem ne obeshrabrivati, spomenuto prožimanje kultura prvenstveno kroz stupanje u mješovite brakove. Potaknuti (mlade) ljude na odabir životnog partnera ili partnerice izvan svoje etničke skupine i/ili religije, bez obzira na spolnu orijentaciju, može se postići tako da im se prvenstveno omogući međusobni susret, odnosno komunikacija. Onemogućavanjem zatvaranja pojedinih naroda u tzv. geta sprečavamo potencijalnu nekomunikaciju između istih. Jedan od načina poticanja mješovitih brakova je i taj da se onima koji se odluče oženiti dodijele određene beneficije, kao npr. oslobađanje odnosno smanjenje određenih davanja državi ili mogućnost dobivanja povoljnijih kredita u bankama. No ovaj prijedlog bi trebalo dodatno razmotriti jer bi se mogao shvatiti diskriminirajućim za one koji odluče stupiti u brak sa „svojim“, kakvih je zasad najviše. Prethodno navedeno se odnosi kao potencijalni program unutar jedne države odnosno nacije, a ne cijele Europe, iako bi se potomci onih koji su stupili u mješovite brakove mogli identificirati kao Europejci.

Nereligioznost kao jedna od kultura kojom će graditi svoj zajednički život, pripadnici različitih religija koji stupaju u brak mogu shvatiti kao obostrani kompromis koji pružaju jedni drugima. No ako su osobe vjerski nastrojene, kompromisi se mogu pronaći i unutar postojećih svjetskih religija, a da se pritom ne prelazi na religiju osobe s kojom stupate u brak. Kršćanstvo, islam i judaizam su religije s najvećim brojem sljedbenika u Europi. Mogući kompromisi njihovog kulturno-religijskog među prožimanja možemo pronaći u religijama odnosno njihovim granama kao što su bahaizam, grko-katoličanstvo, mesijanski judaizam. Prethodno navedene religije su primjeri interkulturalnosti koji stoljećima postoje na Zemlji, odnosno međusobnog utjecaja jednog ili više načina vjerovanja.

Bahaizam (bahaizam) je najmlađa „svjetska religija“ s preko pet milijuna sljedbenika diljem svijeta. Sljedbenici te religije vjeruju u BahaU'llah-a, važnog proroka koji će čovječanstvo povesti u razdoblje mira. BahaU'llah je za budiste peta inkarnacija Bude, reinkarnacija Krišne za hinduiste, Mesija za judaiste, povratak Krista za kršćane itd. Tri su temeljna načela behaističkog pokreta: jedinstvenost Boga, jedinstvenost vjere i jedinstvenost čovječanstva. Prema toj religiji, iako Boga zazivaju različitim imenima, svi vjernici štiju Božansku prisutnost. On se očituje preko Božjih objavitelja koji su utemeljitelji svjetskih religija, a to su

Abraham, Krišna, Buda, Zarathuštra, Mojsije, Isus, Muhamed, Bab i BahaU'llah (Partridge, 2004).

Mesijanski judaizam je naziv dan sustavu vjerovanja Židova koji vjeruju i koji su prihvatili Jošuu (hebrejski naziv za Isusa) iz Nazareta kao svog spasitelja odnosno Mesiju koji se spominje u Svetim knjigama. Sljedbenici te religije ne prestaju biti Židovima, već ostaju dosljedni svom židovskom identitetu, kulturi i načinu života usprkos tome što glavna struja judaizma smatra da ljudi koji štiju Isusa ne mogu istovremeno biti i Židovi. U stvarnosti, mesijanski judaizam je nastao prije 2000 godina jer je i sam Isus bio pobožni Židov, većina apostola i pisaca Novog zavjeta te velika većina prvih njegovih sljedbenika (<https://www.gotquestions.org/Messianic-Judaism.html>). Danas veliki broj članova ove religije dolazi iz miješanih brakova judaista i kršćana, ali i onih kršćana kojima više odgovara ovakav način štovanja Mesije. Trenutno u svijetu postoji oko 400 zajednica (sinagoga) mesijanskih judaista s preko 350 000 sljedbenika. Oko 200 000 ih je u SAD-u, a 10 000 do 15 000 u Izraelu (<https://www.myjewishlearning.com/article/messianic-judaism/>).

Spomenute religije bi mogle biti poveznica između ljudi različitih konfesija koji su se odlučili na zajednički život.

Masovna imigracija u Europu ne može riješiti siromaštvo u emitivnim zemljama. Prema Svjetskoj banci, najsiromašniji ljudi na svijetu zarađuju manje od dva dolara dnevno. U svijetu živi oko 3 milijarde ljudi koji imaju tolika primanja. Na primjeru SAD-a možemo zaključiti prethodnu tvrdnju o rješavanju siromaštva.

SAD svake godine prihvati milijun onih koji prema njihovim standardima dolaze iz siromašnih krajeva, odnosno država. Treba napomenuti da preuzima samo najbolje od njih, tzv. gornji sloj siromašnih. Ostali su uglavnom presiromašni, prebolesni i nemaju dovoljno dobre mogućnosti emigrirati u boljestojeće države. Milijun primljenih ne rješava siromaštvo o tim zemljama, pa čak i kad bi udvostručili njihov broj, što bi bio izraziti pritisak na prirodnu, socijalnu i ekonomsku infrastrukturu SAD-a, već vrlo vjerojatno štete zemljama iz kojih „preuzmu“ siromašne jer su isti obrazovaniji, ambiciozniji. To su oni koji bi mogli učiniti pozitivne promjene u svojim domovinama. Svake godine broj siromašnih u svijetu, s primanjima manjim od dva dolara dnevno, se povećava za oko 80 milijuna.

Imigracija nije, niti će biti rješenje za rješavanje problema siromaštva u svijetu. Tim ljudima treba pomoći u zemljama gdje oni žive. Čak 99,9 % ljudi iz tih krajeva nije u mogućnosti

emigrirati, a i da jesu siromaštvo se ne bi uspjelo riješiti. To nam govori kako imigracija u Europu neće riješiti problem Afrike ili Bliskog istoka, već će samim odlaskom stanovništva iz emitivnih zemalja vjerojatno doći do pogoršanja njihove ekonomske i društvene situacije. Europa će imigracijom stanovništva najvjerojatnije održati postojeću ekonomsku situaciju, no pitanje je kako će to utjecati na njenu društvenu sliku (YouTube, 2018).

7. ZAKLJUČAK

Spajanje obitelji imigranata s njenim članovima iz njihove prve domovine je mogućnost na koju oni imaju pravo, no ako će njihovi potomci (djeca i unuci) svoje buduće partnerice/partnere tražiti isključivo iz te iste zemlje, odnosno među pripadnicima svog naroda onda je to još jedan primjer neintegracije imigranata. Ta isključivost pri odabiru ženika je najčešće „potaknuta“ od strane njihovih roditelja koji žele sačuvati svoju kulturu.

Veliki postotak nacionalnih manjina diljem Europe je nastao, odnosno uzrokovan je imigracijom jednog naroda u druge zemlje i područja gdje obitava drugi narod. Manjine su, među ostalim, potrebne nacijama i da „drže“ društvo umjerenim, da sprečavaju nastanak nacionalizma, iako su ponekad u isto vrijeme i uzrok spomenutom. Jedna od uobičajenih sudbina manjina je i ta da se stope s većinom i time obogate naciju, kulturno, svjetonazorski i rasno. Stanovnici svjesni svog „miješanog“ porijekla trebali bi biti „cijepljeni“ protiv nacional-ekstremizama, no ponekad oni koji su napola pripadnici jednog naroda žele se istima dokazati svojom mržnjom prema drugoj polovici kojoj također pripadaju svojim porijeklom.

Iskustvo i praksa zemalja najveće imigracije, europskih i SAD-a, pokazuju da nijedan model uklapanja imigranata nije ostvaren čist. Svuda se radi o kombinacijama svih modela koji su u tim društvima prisutni kao politika i, ili kao spontana praksa u većoj ili manjoj mjeri. Što će se događati ovisi i o kulturnim osobinama društva imigracije i o kulturnim osobinama imigranata.

Da bi se mogli djelomično nadvladati dosadašnji oblici uključivanja imigranata i primijeniti bar djelomično interkulturalni model kao politika okrenuta čovjeku, ravnopravnog dijaloga među kulturama, povezivanja komponenata tih kultura i poštovanja njihovih osobitosti, a da se ne ugrozi integritet društva imigracije potrebno bi bilo ispuniti važne uvjete. Oni podrazumijevaju ipak nužno elemente asimilacije, *melting pota*, multikulturalnosti.

U svemu tome ključno je pitanje vrijednosti koje poštuju imigranti i koje donose sa sobom i onih društva imigracije, koliko su kompatibilne. Ukoliko su plemensko-klanske-ruralne rastakat će odnose razvijenog građanskog društva pa je zato nemoguće gledati te kulture a priori ravnopravnima. Ako su one urbane i građanske uz ostale specifičnosti kulture imigranata, uključivanje je puno lakše i više je mogućnosti za multikulturalna ili interkulturalna rješenja. Te razlike su se dobro vidjele u nedavnom valu sirijskih imigranata u kojem je ta urbana komponenta „vala“ i svojim izgledom, i načinom komuniciranja i općim

obrazovanjem i stručnim kvalifikacijama pripadala tom univerzalnom modelu. Zato su opravdani i nužni neki kriteriji u selekciji kulturnih osobina koje se prihvaćaju i na primjenu tih kriterija imaju pravo društva zemalja imigracije. Ne samo da imaju pravo nego ih trebaju odlučno, bez kolebanja i sumnji zahtijevati i primjenjivati. Ne bi se smjeli dati zbunjivati teorijama o „višestrukom identitetu“. Čovjek se manje promijenio nego što mu se čini, ili što si zamišlja i umišlja. I imigrantska politika mora biti čvrsta i jasna. Dakle, bitno je koliko te kulturne osobine imigranata predstavljaju kvalitetu i napredak s obzirom na dostignuti nivo sloboda i ekonomske efikasnosti društva imigracije, ili taj nivo svojom afirmacijom smanjuju. Ukoliko se npr. dopusti proces vrijednosnog *melting pota* može se dogoditi to smanjivanje pa bi u tom slučaju za neke aspekte međusobnog kulturnog utjecaja bila bolja asimilacija. Naročito na području radnog morala, odnosa prema ženi, korupciji, plemenskom i klanskom ponašanju u javnim poslovima i sl.

Imigranti moraju razviti političku lojalnost državi useljavanja ako se trajno naseljuju. Također prihvatiti njen društveni i ekonomski sistem. Potrebna je i jezična integracija/asimilacija radi „vanjskog“ komuniciranja, a i prihvaćanje pravila javnog života. Domaći pak ne bi smjeli unaprijed diskriminirati imigrante ni na jednom području društvenog života, priznati korisnost njihovog doprinosa životu i prosperitetu nacije i priznati kvalitete njihove kulture. Ostala područja života stvar su autonomije društvenog i privatnog života imigranata. Vjera, porodica, društvenost i druženje, jezik, odijevanje, prehrana... Na tim područjima ima dovoljno prostora za procese, politike i modele *melting pota* ili amalgamiranja, multikulturalnog i interkulturalnog karaktera.

Činjenica je da ne možemo sa sto postotnom sigurnošću reći da multikulturalnost u svakoj svojoj sastavnici negativno utječe na cjelovitost društva europskih nacija, sa sigurnošću možemo konstatirati da ne ide u prilog socijalnoj koheziji zemalja Europe. Iz prethodnih poglavlja može se vidjeti da je ta kulturna politika dovela do podjela unutar pojedinih nacija. Primjer tome je Francuska u kojoj postoje „getoi“ različitih narodnosti i kultura koje su više ili manje izolirane od strane većine stanovništva. Ta predgrađa velikih gradova pretvorila su se u „ambasade“ inozemnih nacija i organizacija koje mogu destabilizirati, u većoj ili manjoj mjeri, zemlju u kojoj se nalaze, ali i druga područja šire regije.

Iako i dalje smatramo da je interkulturalnost primjereniji model za usporavanje društveno-etničkih podjela od ostalih, više ne mislimo da je ta kulturna politika rješenje za isto, već bi se trebala provoditi u kombinaciji s *melting pot*-om. Dotična kombinacija trebala bi rezultirati

novom nacijom s primjesama kultura imigranata, odnosno njihovih potomaka, koja bi se donekle razlikovala od „starog“ društva, ali bi u svojem svjetonazoru trebala ostati odana „novoj“ domovini i raditi na njenom napretku.

Iako o toj temi u ovom radu nije puno pažnje posvećeno i dalje smatramo da religijsko-konzervativni imigranti čija religijska i kulturna uvjerenja ne dozvoljavaju prihvaćanje ili barem djelomično usvajanje kulture domicilnog stanovništva destruktivno utječu na društveni sklad. Razlog tome je što takve osobe uglavnom zaziru od drukčijeg svijeta u koji su se doselili te se i fizički i kulturno žele odvojiti od (drukčijeg) domicilnog stanovništva, a rezultat tome je njihovo zatvaranje u posebna područja, „getoe“. To je primjer negativne strane multikulturalizma koja vodi segregaciji i destabilizaciji društva domaćina.

Domicilno stanovništvo i lokalne vlasti ne smiju (od samog početka) diskriminirati pristigle imigrante jer će u protivnom njihova integracija puno sporije teći ili čak uopće neće doći do nje, već do podijeljenog društva. Ne samo da će biti podijeljeno već će se njihovi odnosi, u negativnom pogledu, popeti na višu razinu što će vjerojatno rezultirati netrpeljivošću pa čak i mržnjom između skupina unutar društva.

LITERATURA

Abramac, G., 2016: *Dos Heylike Yidish Vort* – Jidiš i drugi jezici ortodoksnih Židova u New Yorku, Srednja Europa, Zagreb.

Andreson, B., 1983: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, London.

Baker, C., 2001: *Foundations of bilingual education and bilingualism, Multilingual Matters*, New York.

Benor, S. B., 2004: *Second Style Acquisition: The Linguistic Society of Newly Orthodox Jews*, Doktorska disertacija, Stanford University.

Borjas, G., 1994: *Tired, Poor, on Welfare, Arguing Immigration, The Debate over Changing Face of America*, Touchstone, New York.

Bucholtz, M., 1999: „Why be normal?: Language and Identity practices in a community of nerd girls“, *Language in Society* 28 (2), 203-225.

Castels, S. i Davidson, A., 2000: *Citizenship and Migration, Globalization and Politics of Belonging*, MacMillan Pres Ltd.

Castels, S. i Miller, M., 1993: *The age of Migration, International Population Movements in the Modern World*, The Gulford Press, New York.

Chavez, L., 1997: *Immigration Reform and Nativism: Nationalist Response to the Transnationalist Challenge; Immigrants Out!, The New Nativism and the Anti-Immigrant Impulse in the United States*, New York University Press, New York, London.

Childe, G., 1950: *Prehistoric Migrations in Europe*, H. Aschehong, Oslo.

Cho, G., 2000: The role of the heritage language in social interactions and relationships: Reflections from a language minority group, *Bilingual Research Journal* 24, 369-384.

Clifford, J., 1994: Diasporas, *Cultural Anthropology* 9 (3), 302-338.

Coupland, N., 2007: *Style, Variation and Identity*, Cambridge University Press.

Cohen, R., 2000: The incredible vagueness of being British/English, *International Affairs* 76, 575-582.

- Čačić-Kumpes, J., 1991: Obrazovanje i etničke manjine, *Migracijske teme* 7 (3-4), 305-318.
- Čaldarović, O., 2012: *Čikaška škola urbane sociologije – Utemeljenje profesionalne sociologije*, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb.
- Eastman, C. i Reese, T., 1981: Associated language: How language and ethnic identity are related, *General Linguistics* 21 (2), 109-116.
- Eckert, P. i McConnel-Ginet, S., 1999: *New generalizations and explanations in language and gender research*, *Language in Society* 28 (2), 185-201.
- Eckert, P. 2000: *Linguistic Variation as Social Practice*, Blackwell, Oxford
- Erikson, E. H., 1968: *Identity: Youth and crisis*, W. W. Norton & Co., New York.
- Fishman, J., 1991: *Reversing Language Shift*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Fukuyama, F., 1994: *Immigrants and Family Values; Arguing Immigration, the Debate over the Changing Face of America*, A. Touchstone Book, Symon & Schuster.
- Gregurović, S., 2011: Obilježja migracijskih tokova i integracija novih imigrantskih grupa na tržištu rada u južnoeuropskim zemljama članicama Europske unije, *Migracijske i etničke teme* 27 (1), 57-75.
- Halliday, M. A. K., 1975: *Learning how to mean: Explorations in the development of language*, Elsevier, New York.
- Haralambos, M., Holborn, M., 2002: *Sociologija – Teme i perspektive*, Golden marketing, Zagreb
- Hewitt, R., 1986: *White talk Black talk: Inter-racial friendship and communication amongst adolescents*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Ibister, J., 1996: *The Immigration Debate, Remaking America*, Kumarian Press, West Hartford.
- Leibkind, K, 1999: Social psychology, *Handbook of Language and Ethnic Identity*, 140-151, Oxford University Press, Oxford.
- Le Page, R. B. i Tabouret-Keller, A., 1985: *Acts of Identity: Creole-Based Approaches to Language and Ethnicity*, Cambridge University Press.

- Mangalam, J. J. i Schwarzweller, H. K., 1970: Some theoretical guidelines toward a sociology of migration, *IMR* 4 (11), 5 – 21.
- Maružin, S., Mikulandra, Z., Semialjac, B., Vujeva, K., 2013: Europa – novi dom imigrantima iz Sjeverne Afrike, *Geografski horizont* 2, 7 – 14.
- Mesić, M., 2002: *Međunarodne migracije – tokovi i teorije*, Societas, Zavod za sociologiju Zagreb.
- Norton, B., 1995: Social identity, investments, and language learning, *TE-SOL Quarterly* 29 (1), 9-31.
- Partridge, C., 2004: *Enciklopedija novih religija – Nove religije, sekte i alternativni pokreti*, Ljevak, Zagreb.
- Petersen, W., 1966: *A General Typology of Migration*, Readings in the Sociology of Migration, Pergamon Press.
- Rennan, E., 1882: Qu'est-ce qu'une nation? Conference faite en Sorbone, le 11 mars 1882, Calmann Levy, Paris.
- Salins, P., 1997: *Assimilation, American Style*, Basic Books, New York.
- Schlesinger, A., 1992: *The Disuniting of America*, W. W. Norton, New York, London.
- Schmidt, A., 1997: *The Menace of Multiculturalism, Trojan Horse in America*, Praeger, Westport.
- Spolsky, B., 1999: Second-language learning, *Handbook of language and ethnic identity*, 181-192, Oxford University Press, Oxford.
- Wirth, L., 1956: *The Ghetto*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Zorbaugh, H. W., 1976: *The Gold Coast and the Slum: A Sociological Study of Chicago's Near North Side*, The University of Chicago Press, Chicago.

IZVORI

"2011 Census: Ethnic group, local authorities in the United Kingdom". Office for National Statistics. 11 October 2013. Retrieved 13 April 2015., <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/populationestimates/bulletins/keystatisticsandquickstatisticsforlocalauthoritiesintheunitedkingdom/2013-10-11> (10. 03. 2018.).

A new anti-Semitism? Why thousands of Jewish citizens are leaving France, <https://www.youtube.com/watch?v=3QljPbI0uGI> (9. 02. 2018.).

Doughty, S., 2016: Daily Mail: Ghetto Britain: Entire districts segregated, warns report, as it urges school intakes to be mixed, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3899606/Ghetto-Britain-Entire-districts-segregated-warns-report-urges-school-intakes-mixed.html> (2. 02. 2018.).

Eurostat, 2017: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>, (1. 02. 2018.).

Got Questions, 2018: <https://www.gotquestions.org/Messianic-Judaism.html> (10. 02. 2018.).

Immigration, World Poverty and Gumballs - NumbersUSA.com Presented by immigration author/journalist Roy Beck, <https://www.youtube.com/watch?v=LPjzfGChGIE>, (10. 02. 2018.).

Messianic Judaism, <https://www.myjewishlearning.com/article/messianic-judaism/> (10. 02. 2018.).

Newham, <https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/QS201EW/view/1946157255?cols=measures> (10. 02, 2018.).

Packer, G., 2015: New Yorker: The Other France - Are the suburbs of Paris incubators of terrorism? <http://www.newyorker.com/magazine/2015/08/31/the-other-france>; (12. 01. 2018.).

PAIDEIA, 2018: www.paideia-eu.org (3. 01. 2018.).

Razgovor s djelatnikom Odjela za nezakonite migracije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (5. 01. 2018.).

Razgovor s policijskim službenikom Savezne Republike Njemačke, vođen preko interneta (17. 01. 2018.).

Reuters – Israel offers to pay African migrants to leave, threatens jail, <https://www.reuters.com/article/us-israel-migrants/israel-offers-to-pay-african-migrants-to-leave-threatens-jail-idUSKBN1ES0UY> (8. 01. 2018.).

The Crisis In French Multiculturalism - French Connection (2002): How tension over immigration has put French multiculturalism on the ropes. (naziv filma), <https://www.youtube.com/watch?v=pCG2xJDtnwo> (7. 02. 2018.).

Why are UK authorities ignoring honour killings?, <https://www.youtube.com/watch?v=pCq2HgNk7Zs> (10. 02. 2018.).

YouTube, 2017: <http://www.youtube.com/> (20. 12. 2017.).

POPIS SLIKA I TABLICA

Slike:

- Sl. 1. Broj tražitelja azila u razdoblju od 2008. do 2016. godine _____ 11
- Sl. 2. Zemlje porijekla (izvan EU) tražitelja međunarodne zaštite 2015. i 2016. godine __ 12
- Sl. 3. Stopa nezaposlenosti u državama članicama EU i EFTA-e 2016. godine _____ 20
- Sl. 4. Udio stanovništva starijeg od 65 godina u državama članicama EU i EFTA 2016. godine _____ 22
- Sl. 5. Prizor raznolikosti jedne od ulica Seine-Saint-Denisa, pariškog predgrađa _____ 46
- Sl. 6. Promjena udjela „bijelih“ Britanaca u ukupnom stanovništvu pojedinih engleskih gradova u razdoblju 2001. – 2011. godine _____ 48
- Sl. 7. Muškarci nose tradicionalnu nošnju iz arapskog svijeta, Ujedinjeno Kraljevstvo (2016. godine) _____ 49

Tablice:

- Tab. 1. Ukupan broj stranaca i njihov udio u stanovništvu te radnom kontingentu članica EU 1996. godine _____ 17

PRILOZI

Prilog 1.

Pitanja korištena u intervjuu s djelatnikom Odjela za nezakonite migracije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske koji se odvio 5. siječnja 2018. godine.

1. Kroz kakav postupak prolaze stranci kada nezakonito uđu na teritorije RH, odnosno kad od naše države zatraže međunarodnu zaštitu?
2. Koliki postotak pristiglih stranaca otpada na ekonomske migrante, a koliko na tražitelje azila?
3. Odakle (iz kojih zemalja) stiže najveći broj imigranata u Hrvatsku odnosno zemlje Srednje Europe? Koja je ruta njihovog putovanja?
4. Koje europske zemlje su krajnje odredište imigracije?
5. Kolikom postotku imigranata je odobren azil u RH?
6. Koja je namjera pristiglih ljudi? Žele li ostati u Europi ili se vratiti u zemlje svog porijekla?
7. Kakva je suradnja institucija RH i EU u pitanju imigranata?
8. Kako poboljšati sustav da bude učinkovitiji u rješavanju problema s imigrantima?
9. Kakav je proces integracije stranaca u Hrvatskoj? Koliko su se oni voljni integrirati?
10. Kakva je poveznica između imigranata i kriminalnih radnji?
11. Mogu li imigranti (djelomično) popraviti demografsku sliku Republike Hrvatske?

Prilog 2.

Pitanja korištena u intervjuu s policijskim službenikom Savezne Republike Njemačke koji se odvio 17. siječnja 2018. godine preko Skype-a.

1. Kakva je trenutna politika SR Njemačke prema imigrantima?
2. Dije li SR Njemačka, EU vlada i FRONTEX istu odnosno sličnu politiku prema izbjeglicama, imigrantima, strancima?
3. Kakav je postupak s pristiglim imigrantima? Kroz kakav proces prolaze?
4. S obzirom da je Njemačka bila, i još uvijek je, jedna od vodećih zemalja u zbrinjavanju imigranata, ima li ta činjenica ikakve veze s rastućom potrebom radne snage u njejoj industriji?
5. Kakav je suživot novopridošlih i domaćeg stanovništva?

6. Jesu li imigranti voljni integrirati se u njemačko društvo? Vidi li se inicijativa s njihove strane iako su drukčijeg kulturološkog porijekla?
7. Suočava li se Njemačka s problemom „getoizacije“?
8. Integriraju li se lakše oni imigranti čije je kulturno-religijsko porijeklo sekularno u odnosu na one čije je porijeklo prožeto izrazitom religioznošću?
9. Koliko uspješna je bila integracija/asimilacija u njemačko društvo onih koji su stigli u zemlju prije deset, dvadeset, trideset ili više godina?
10. Jesu li druga i treća generacija imigranata voljna sklapati brakove s pripadnicima drugih narodnosti i religija?
11. Koliko je jaka povezanost imigranata sa zemljom njihova porijekla? Traže li roditelji imigranata ženidbene partnere svojoj djeci u zemljama njihova porijekla?
12. Kakva je demografska politika SR Njemačke?
13. Kakva je poveznica između imigranata pristiglih u Njemačku i kriminala?
14. Uče li pripadnici prve i druge generacije imigranata njemački jezik i nastoje li ga upotrebljavati?
15. Kakva je suradnja njemačkih institucija s nevladinim organizacijama?

Prilog 3.

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVNI SAT GEOGRAFIJE		
Naziv i sjedište škole	XI. gimnazija, Zagreb	
Obrazovni program (zanimanje)	Geografija	
Ime i prezime nastavnika	Vedran Saftić	
Datum izvođenja nastavnog sata	22. 2. 2018.	
Naziv nastavne jedinice	„Selidba i kretanje stanovništva“ - (Suvremene migracije prema Europi)	
Razred	2. gimnazije	
Tip sata	Ponavljjanje (dvosat)	
Kompetencije	Ishodi učenja	Zadatci kojima ću provjeriti ishode
1. Geografska znanja i vještine	Objasniti tipove migracije tipične za suvremeni svijet?	„Koji se tipovi migracije posebno izdvajaju u suvremenom svijetu?“
	Nabrojati i objasniti migracije (selidbe) stanovništva prema uzroku, dometu i trajanju.	Na koje podskupine razvrstavamo migracije prema uzroku, dometu i prema trajanju?
	Razlikovati potisne činitelje selidbe emigracijskih zemalja (npr. Iraka, Sirije, Afganistana,...) povezujući ih s događajima na svjetskoj razini.	Koji događaji u svijetu su utjecali na njihov nastanak?
	Razlikovati privlačne činitelje selidbe imigracijskih zemalja (npr. Njemačke, Francuske, Velike Britanije...).	Nabrojite privlačne faktore selidbe stanovništva u Njemačku. Što je uzrokovalo stanje u toj državi radi čega je ona u mogućnosti prihvatiti toliki broj stranaca?
	Objasniti demografsko stanje u Europi te na području Bliskog istoka i Sjeverne Afrike.	Objasnite demografsko stanje u Europi na primjeru Italije, Sjeverne Afrike na primjeru Maroka te Bliskog istoka na primjeru Sirije.
Objasniti pojam MULTIKULTURALNOST te njegove pozitivne i negativne strane.	Što je to multikulturalnost? Koji segmenti spomenute kulturne politike su za vas pozitivni a koji nisu?	
2. Metodička kompetencija	Na internetu pronaći, proučiti, razvrstati i koristiti različite izvore podataka potrebne za izvršenje zadatka.	
	Primijeniti pravila u analizi (etničkih i religijskih) tematskih karata i fotografija. Samostalno oblikovati	

	zaključke. Analizirati i interpretirati tematske karte.	
3. Komunikacijska kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - unaprijediti vještinu usmenog izražavanja znanja i misli - razvijati sposobnost slušanja - razvijati sposobnost argumentiranja stavova - razvijati komunikaciju na materinskom jeziku 	
4. Socijalna kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - pridržavati se dogovora i pravila u grupnom radu - aktivno sudjelovati u radu - uvažavati mišljenja drugih 	

TIJEK NASTAVNOG SATA

Etapе sata	Cilj etape	Opis aktivnosti učitelja	Opis aktivnosti učenika
Uvod	<ul style="list-style-type: none"> o poticanje znatiželje o najava cilja o u trajanju od 10 minuta 	<p>Ulaskom u učionicu pozdravlja učenike.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Postavlja pitanja kojima bi se trebalo potaknuti zanimanje, razmišljanje i sudjelovanje učenika: „Kakve promjene se u zadnjih nekoliko desetljeća događaju na području Europe? Koje su se još promjene, uz političke i gospodarske, odvijale na našem kontinentu? One se još uvijek odvijaju.“ <p>Prezentira fotografije imigranata na gumenim čamcima kako plutaju preko/po Mediteranu te fotografije francuske nogometne reprezentacije iz 1960. i 1998. godine.</p> <p>Učitelj metodom razgovora vodi učenike u analizi: „Tko su ti novopridošli ljudi i odakle su stigli?“</p> <p>„Prema čemu klasificiramo migracije? Kako dijelimo migracije prema uzroku? Na koje podtipove dijelimo</p>	<p>Javljanju se za riječ i daju odgovore na postavljena pitanja.</p> <p>Odgovaraju: „Imigranti i stigli su iz <i>crne i arapske</i> Afrike te s područja Bliskog istoka, ali i šire“</p>

		<p>migracije prema dometu, a na koje prema trajanju?“</p> <p>Najavljuje današnju temu i zapisuje naslov na ploču: „Suvremene migracije prema Europi“</p> <p>Sastavlja skupine od po četiri učenika i raspoređuje ih u njih. (Svaki tim ima na raspolaganju dva računala i mogućnost korištenja svog udžbenika.)</p> <p>Daje upute za korištenje Interneta i svakoj skupini daje zadatak.</p>	
<p>Glavni dio sata</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ naučiti temeljne pojmove, pojave i procese... ○ razvijati vještine: izrade grafičkih prikaza, interpretacije preglednih i tematskih karata, organiziranja, dogovaranja,... <p>U trajanju od 50 minuta.</p>	<p>- Svakoj skupini dodjeljuje određeni zadatak za koji imaju 60 minuta vremena izvršiti ga. Upućuje ih na određene Internet stranice gdje mogu proučiti i preuzeti potrebne podatke za izvršenje zadatka (UN, Eurostat, youtube,...)</p> <p>Skupina A) – otkriti i navesti razloge emigriranja stanovništva iz zemalja Bliskog istoka i Sjeverne Afrike te potkrijepiti primjerom s dvije zemlje iz tih regija.</p> <p>Skupina B) – otkriti i navesti razloge poticanja imigracije u ekonomski razvijenim državama Europe te potkrijepiti primjerom s dvije članice EU.</p> <p>Skupina C) – Objasnite društvenu sliku u Saveznoj Republici Njemačkoj, odnosno suživot domicilnog stanovništva i ljudi koji pripadaju prvoj, drugoj i trećoj generaciji imigranata.</p> <p>Skupina D) - objasnite društvenu sliku u Republici</p>	<p>Analiziraju tekstove i fotografije, samostalno bilježe pronađene informacije, uspoređuju bilješke, a odabrani učenici prezentiraju rezultate uz pomoć prezentacije u PowerPointu.</p>

		<p>Francuskoj, odnosno suživot domicilnog stanovništva i ljudi koji pripadaju prvoj, drugoj i trećoj generaciji imigranata.</p> <p>Skupina E) – navesti pozitivne i negativne strane multikulturalnosti te pokušati predložiti alternativna rješenja za spomenutu kulturnu politiku.</p> <p>Tijekom sata prati odnos prema postavljenim zadacima, kvalitetu i pravodobnost u obavljanju zadataka te njihovu suradnju unutar skupina. Pomaže razjasniti potencijalne nejasnoće oko rješavanja zadatka.</p>	
Završni dio sata	<ul style="list-style-type: none"> ○ primjena naučenog ○ pridržavanja pravila grupnog rada ○ formativno vrednovanje ○ razvijati vještine: usmenog izražavanja (prezentiranje vlastitih rezultata i interpretacija grafičkih prikaza)... <p>U trajanju od 30 minuta</p>	<p>Nadgleda izlaganje grupa te, ako ima potrebe za time, vodi učenike do određenih spoznaja koje su trebali ostvariti tijekom izvršenja svojih zadataka i izlaganja rezultata.</p>	<p>Učenici uz pomoć prezentacije u PowerPointu izlažu svoje rezultate te objašnjavaju, odnosno obrazlažu naučeno.</p> <p>Ostali (koji u tom trenutku ne izlažu) bilježe prezentirane rezultate i tumačenja.</p> <p>Na kraju, nakon svih izlaganja, u organiziranoj raspravi, učenici daju svoja viđenja o obrađenoj temi.</p>

Plan školske ploče:

SUVREMENE MIGRACIJE PREMA EUROPI

A) Bliski istok i Sjeverna Afrika

-
-
-

B) Europska unija

-
-
-

C) SR Njemačka

-
-
-

D) Republika Francuska

-
-
-

E) Multikulturalnost

-
-
-

Ključni pojmovi: imigracija, društvena stabilnost, nacija,

Nastavne metode: metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, demonstracije, pisanih radova, izravna i neizravna grafička metoda

Oblici rada: frontalni rad, skupni rad (rad u paru, zbog dva računala na četiri učenika)

Nastavna sredstva i pomagala: zidna karta svijeta, računalo, Internet, projektor, školska ploča, kreda, Power Point prezentacija svake skupine učenika s primjerenim tekstom i grafičkim priložima, udžbenik

Popis literature i izvora za učitelja/nastavnika:

- 1) Friganović, M., A., Sić, M., Matas, M., 2006.: GEOGRAFIJA 2 – udžbenik za drugi razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb

Popis priloga (koji nisu upisani u nastavna sredstva i pomagala):